

ANÀLISI DE LES ESTRATÈGIES PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB DIVERSITAT CULTURAL

**Estudi d'una realitat cultural enfocada a una educació
multicultural**

Treball final de Grau en mestra d'Educació Infantil

Samah MOUSSAOUI

4t Curs. Treball final de Grau (M2B)

Tutor: Anna Gribau

Grau en Mestra d'Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya

Vic, maig de 2015

Resum

El present treball que té com a títol "Anàlisi de les estratègies per atendre l'alumnat amb diversitat cultural. Estudi d'una realitat cultural enfocada a una educació multicultural" és una investigació que, tal i com es pot entendre en el títol pretén realitzar l'anàlisi de les estratègies i metodologies que s'utilitzen en un dels centres educatius de Catalunya. Durant aquests últims anys hi ha hagut un gran augment en el nombre d'immigrants de manera que les escoles han hagut de fer front el repte de la diversitat cultural. Per conèixer quin és el model que s'utilitza, en aquesta investigació es realitza una descripció de la realitat d'una escola concertada, concretament en dos cursos de l'etapa d'Educació Infantil (P3-P5) i el que es pretén es veure quin és el procés d'acollida en el primer curs i quin és el progrés que han realitzat aquests alumnes en l'últim curs. La recerca s'emmarca dins el paradigma interpretatiu, és a dir, una metodologia de caire qualitatiu orientada a la comprensió de la realitat del centre a partir d'un estudi de cas.

Paraules clau: immigració, diversitat cultural, educació multicultural, educació intercultural.

Abstract

The present work is titled "Analysis of the strategies to attend the students with cultural diversity." Study of a cultural reality focused on multicultural education is an investigation, as can be seen in the title that aims to make an analysis of the strategies and methodologies used in the schools in Catalonia. In recent years there has been a large increase in the number of immigrants in a way that schools have faced the challenge of cultural diversity. To know what the model used in this research, is done a description of the reality of a private school, namely two courses of Early Childhood or Primary Education (P3-P5) and the aim is to see what the reception process is in the first year and what progress these students have made in the last year. The research is part of the interpretative paradigm, that is to say, a qualitative methodology aimed at understanding the reality of the center as a case study.

Keywords: immigration, cultural diversity, multicultural education, intercultural education.

Índex

1. Introducció.....	4
<u>1a Part</u>	
2. Marc teòric.....	6
2.1 La inclusió.....	6
2.1.1 Què és la inclusió?.....	6
2.1.2 La diversitat.....	9
2.2.2 La igualtat d'oportunitats.....	10
2.2 Del multiculturalisme a l'interculturalisme.....	12
2.3 Diferents models pedagògics per atendre la diversitat cultural.....	14
2.3.1 Educació assimiladora.....	14
2.3.2 Educació integracionista o compensadora.....	15
2.3.3 Educació multicultural.....	16
2.3.4 Educació intercultural.....	17
2.4 La immigració.....	20
2.4.1 La immigració a Catalunya i els seus orígens.....	20
2.4.2 La immigració a Vic el segle XXI i els seus orígens.....	24
<u>2a Part</u>	
3. Part pràctica.....	26
3.1 Metodologia.....	26
3.2 Ítems i categories.....	27
3.3 Anàlisi de dades i resultats.....	28
3.4 Conclusions finals.....	39
3.5 Valoracions personals.....	42
3.6 Bibliografia.....	45
<u>3a Part</u>	
4. Annex.....	48
4.1 Entrevista de P3.....	48
4.2 Entrevista de P5.....	52

1 Introducció

Aquest treball és el resultat de tots els coneixements i aprenentatges adquirits durant la carrera de Grau en mestra d'Educació Infantil des de l'àmbit de la menció inclusiva i l'atenció a la diversitat. Es tracta d'una investigació descriptiva de caire qualitatiu, concretament es realitza un estudi de cas i un anàlisi de les estratègies que s'utilitzen per atendre l'alumnat amb diversitat cultural, concretament a les aules de P3 i P5 amb la finalitat de conèixer què es fa el primer any d'acollida, com arriben aquests alumnes a P5 i quin són les seves millores tenint en compte que hi intervenen altres factors.

En el treball s'ha de considerar aquests alumnes autòctons encara que les procedències de la seva família i, per tant en el context familiar es practiquen les tradicions i costums pròpies del país d'origen. Segons diferents autors se'ls anomena "immigrants de segona generació" però, com que no sóc partidària d'utilitzar aquesta etiqueta, en el treball en cap moment se'n farà ús de manera que cal entendre prèviament que quan es parli d'alumnes, específicament seran infants nascuts aquí però amb pares estrangers.

Aquest interès per aquesta temàtica és degut a una inquietud personal, ja que considero que resulta interessant aprofitar la meua experiència escolar en aquesta mateixa escola i, arribar a conèixer actualment com es treballa. Considero que, després de l'anàlisi de les estratègies i metodologies que s'utilitzen i, a partir de la meua veu com a filla d'immigrants permetrà al lector entendre la necessitat d'una educació intercultural.

A conseqüència del gran flux migratori a Osona, concretament la presència de la diversitat cultural, hauria de ser necessari utilitzar estratègies focalitzades a una educació intercultural que permeti la participació total d'aquests infants, conjuntament amb els seus companys autòctons. Tanmateix, aquesta resposta educativa hauria de permetre la igualtat d'oportunitats amb la finalitat que aquests puguin anar progressant constantment. Aquesta investigació és un anàlisi de les estratègies que s'utilitzen en una de les escoles concertades de Vic amb immigració i pretén defensar l'educació de qualitat, deixant de banda un model multicultural i apostant per un model intercultural.

El present document s'estructura en dues parts i dins d'aquestes es poden trobar diferents subapartats. La primera part, es parteix d'un marc teòric en el que s'ha explicat certs aspectes interessants a conèixer per contrastar amb la realitat educativa. Inicialment, defineixo el concepte d'inclusió considerant la diversitat com a quelcom enriquidor i que cal respectar, conjuntament amb la necessitat d'oferir les mateixes oportunitats a tot l'alumnat, independentment de les seves diferències. Em focalitzo més en la diversitat cultural, ja que m'interessa conèixer si aquestes diferències impliquen partir d'un nivell més baix, i per tant d'unes necessitats o dificultats concretes. I, des de

l'escola quines són les accions i/o intervencions davant d'aquestes. Seguidament, és de gran ajuda entendre els conceptes multiculturalisme i interculturalisme tenint clar les seves diferències i, d'aquesta manera entendre per què és necessari fer el pas cap aquest últim. Posteriorment, es parla dels diferents models pedagògics que existeixen per atendre la diversitat cultural passant de models segregadors i integradors a models inclusius. Aquests tipus d'educació venen donats per la política de cada país de manera que cal remarcar que el canvi ha de venir de més amunt, però el pensament i les pràctiques educatives que realitzen els centres poden fer veure els de més amunt la necessitat d'un canvi educatiu i una millora que no només respecti les diferents cultures sinó que també les faci vives dins l'escola. Després d'explicar aquests conceptes més generals, cal explicar aspectes més específics com ara la immigració a Catalunya i, concretament a Vic en aquests darrers anys per contextualitzar i explicar al lector la realitat de la diversitat cultural en el nostre territori.

La segona part consisteix en l'explicació de la metodologia utilitzada per realitzar aquesta investigació. Seguidament es realitza una breu explicació dels ítems i categories que cal seguir per analitzar les dades. Un cop analitzades l'apartat de les conclusions finals permet definir si realment les estratègies són adequades i, per tant definir quin model d'educació es disposa actualment i quin model educatiu realment seria necessari per atendre la diversitat. Finalment, l'últim apartat són el conjunt de valoracions personals envers aquest treball i els aprenentatges adquirits durant aquest.

Espero que aquest treball desperti interès i permeti entendre el plantejament del meu problema endinsant-vos en el coneixement de la situació actual i l'actitud i/o actuació que es realitza per part del context educatiu per incloure aquest tipus d'alumnat.

1a Part

2 Marc teòric

2.1 La inclusió

2.1.1 Què és la inclusió?

Susan Stainback i William Stainback¹ entenen el concepte d'inclusió com a mètode, filosofia, investigació, una manera de viure relacionada amb el "viure junts, "acollir a l'estrany" i evitar la segregació d'infants. La inclusió significa acabar amb les etiquetes i l'educació especial considerant que aquesta afavoreix a tots els membres de la comunitat educativa. Aquests prefereixen seguir el camí de la inclusió que es basa en acceptar i educar a tots els alumnes.

Els autors ens ofereixen un seguit d'arguments que permetran als docents i a la societat en general seguir aquest camí com a quelcom positiu per a tots. En primer lloc, consideren que és necessari incloure tots els infants en la vida educativa i social de les escoles i no només fer-los presents en les aules ordinàries. En segon lloc, no s'ha d'excloure ningú de la comunitat escolar. I, per últim, no només s'ha d'ajudar als infants amb necessitats, sinó que tothom ha de disposar de l'ajuda que li permeti progressar personalment, educativament i socialment.

Segons Echeita i Ainscow² el concepte d'inclusió l'entenen com un procés i una recerca constant de les millors estratègies per atendre la diversitat de l'alumnat. Es tracta d'aprendre a conviure amb la diferència apreciant-la com a quelcom positiu que cal estimular per fonamentar l'aprenentatge de tots els infants. Els arguments que proporcionen aquests autors sobre aquest concepte són que es disposa de les conveccions i la visió global necessària per impulsar aquest procés cap a l'educació inclusiva, basada en la igualtat i la validesa de tots els éssers humans. També hi ha el coneixement teòric i pràctic per dur a terme aquesta ideologia i, de fet, estan convençuts que els sistemes educatius, els centres i els professionals de l'educació tenen més coneixement del que s'aplica avui en dia a les escoles de manera que el punt de partida

---

¹ Stainback, S., Stainback, W. (1999) *Aulas inclusivas: un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo*. Madrid: Narcea.

² Echeita, G., Ainscow, M. (2011) La educación inclusiva como derecho. Marco de referencia y pautas de acción para el desarrollo de una revolución pendiente. *Tejuelo: Didáctica de la Lengua y la Literatura. Educación*, 26-46. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3736956>

per desenvolupar el procés d'inclusió és l'anàlisi detallat dels models i les pràctiques educatives actuals.

Pujolàs defineix el model inclusiu de la següent manera:

El model inclusiu és aquell en el qual l'educació és un instrument de promoció i desenvolupament personal i social de tots els alumnes, no solament dels més capaços, i la funció social del qual és dotar tots els ciutadans d'una formació integral, partint de la base que tots poden aprendre, i han d'aprendre, cadascú fins al màxim de les seves possibilitats.³

Quan parlem del concepte inclusió implica també fer referència a l'escola inclusiva, ja que, segons alguns autors l'educació té un gran impacte en la societat i, per evitar l'exclusió i la marginació d'algunes persones, cal iniciar aquest procés des de l'escola amb la finalitat d'assegurar una societat basada en la igualtat, la solidaritat i el respecte.

Aquest mateix autor considera que l'escola inclusiva ha d'ajudar als infants a saber conèixer, saber fer, saber ser, saber conviure, aprenentatge que va més enllà d'un conjunt de coneixements acadèmics i, per tal d'adquirir aquest sabers és imprescindible crear una escola per a tothom en la qual es respecti la diferència i no existeixi la exclusió.

Delors⁴ ens explica detalladament aquests quatre pilars del coneixement:

- Aprendre a conèixer implica adquirir els instruments de la comprensió. Cada persona ha d'aprendre a entendre el món que l'envolta, suficientment per viure en dignitat desenvolupant les seves capacitats i comunicar-se amb els altres. És imprescindible que cada infant pugui accedir de manera adequada al raonament científic per conèixer la societat actual de manera que l'escola ha de proporcionar a tots els seus alumnes els instruments i els conceptes necessaris per el progrés científic.
- Aprendre a fer per influir en l'entorn. L'escola ha de ser capaç d'ensenyar els alumnes posar en pràctica els seus coneixements facilitant el seu accés al món laboral amb la finalitat d'assegurar la qualitat de vida.
- Aprendre a conviure per participar i cooperar amb els altres en totes les activitats humanes. L'educació ha d'educar a partir de la diversitat, el coneixement de l'altre i, oferir estratègies que resolguin els conflictes i fonamentin les relacions afectives entre els individus.
- Aprendre a ser, procés fonamental que recull elements dels aprenentatges anteriors. L'educació ha de contribuir en el desenvolupament global de cada

---

³ Pujolàs, P. (2004). *Aprender juntos alumnos diferentes: Los equipos de aprendizaje cooperativo en el aula* (1ª ed.). Barcelona: Eumo Octaedro.

⁴ Delors, J. (1994). Los cuatro pilares de la educación. *La Educación encierra un tesoro*, 91-103. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.uv.mx/dgdaie/files/2012/11/PPP-DC-Delors-Los-cuatro-pilares.pdf>

persona: cos i ment, sensibilitat i intel·ligència, responsabilitat individual, espiritualitat. Totes les persones han d'estar capacitades per tenir un pensament autònom i crític que els permetin prendre decisions pròpies davant els diferents conflictes de la vida.

Pujolàs⁵ considera que l'objectiu principal d'aquesta és donar la possibilitat que cada alumne arribi al màxim de les seves possibilitats i adquireixi habilitats i tècniques (parlar, llegir, orientar-se, comunicar, respectar...) necessàries per ser, viure i convida en una societat. L'escola de qualitat ha de ser capaç d'atendre a tothom independentment de les seves necessitats educatives considerant que tothom és valuós i pot aprendre dins les seves possibilitats.

Quando hablamos de escuela inclusiva la propia expresión remite a "escuela", acentuando así la importancia de las condiciones y capacidades de la organización escolar que hagan posible la inclusión. Ésta no se dirime únicamente en el aula, ni el resultado de actuaciones de personas individuales que hacen cosas admirables pero en aislamiento; es el centro en su conjunto el que ha de articular respuestas coherentes y globales a los retos que representa la diversidad.⁶

González⁷ considera que creure en la diversitat i la inclusió com a quelcom que emmarca tot el centre educatiu ens situa la necessitat de mirar el context organitzatiu, és a dir, els valors i els principis escolars, les pràctiques i rutines, les normes i condicions organitzatives. Aquests aspectes poden facilitar el procés de la inclusió o, en canvi, representar barreres. L'autora introdueix la organització homogeneïtzada de les escoles, en paraules de Santos: “

Debería ser una escuela para todos (es decir, para cada uno), pero es una escuela para un tipo determinado de individuo. Concretamente, para el que reúne estos rasgos o la mayoría de ellos: varón, blanco, sano, normal, católico, payo, autóctono, culto, rico, castellano hablante.⁸

Un altre autor que ens aporta una breu explicació de l'escola inclusiva és Muntaner⁹ dient que pretén que tots els alumnes aprenguin eficaçment en les aules ordinàries de manera que això implica canviar les actuacions dels mestres i acomodar-se a les demandes dels alumnes, no com a un fet extraordinari, sinó com un símptoma de normalitat i d'acceptació a la diversitat i la pluralitat. Creu que les escoles més efectives seran aquelles que, davant la incorporació d'alumnes amb procedències culturals

---

⁵ Pujolàs, op.cit.

⁶ González, T. (2008). Diversidad e inclusión educativa: algunas reflexiones sobre el liderazgo en el centro escolar. *Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 6, 82-99. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.rinace.net/arts/vol6num2/art7.pdf>

⁷ González, op.cit.

⁸ González, op. cit.

⁹ Muntaner, J. J. (2000). La igualdad de oportunidades en la escuela de la diversidad. *Profesorado, revista de currículum y formación del profesorado*, 4, 1-19. Consultat 14 maig, des de <http://www.ugr.es/~recfpro/rev41ART2.pdf>

diferents, amb dificultats d'aprenentatge i/o dificultats en la comunicació, amb altres ritmes d'aprenentatge buscaran altres estratègies que els permetin assolir els objectius senyalats. Aquestes escoles permetran a tots els alumnes participar en totes les activitats quotidianes i del centre conjuntament amb els seus companys i, per aquest fet cal un canvi d'actitud i de creences generals dels mestres i les seves pràctiques educatives.

2.1.2 La diversitat

La diversitat és un dels pilars més important en la inclusió, ja que si no es percep com a quelcom positiu i enriquidor, no es tindrà en compte que tots els alumnes són diferents i, per tant la societat i, particularment l'educació seguirà amb la segregació, l'exclusió i la marginació d'aquelles persones considerades "diferents". Bàsicament, s'ha de progressar cap a un pensament en que la diferència sigui un fet normalitzat i present en totes les persones per treballar conjuntament cap a una educació de qualitat i, seguidament una societat humana que respecti el dret a ser diferent.

Muntaner¹⁰ considera que la diversitat és un fet real amb el qual hem de saber conviure, per aquest motiu s'ha de considerar com a valor positiu que cal potenciar i promoure, ja que en aquesta es troba el respecte, la col·laboració, el coneixement, en el que tots els membres de la comunitat són dignes de admiració i estima. La diversitat s'ha d'entendre des de dues perspectives: com a diversitat cultural, de classe social, de llenguatge o de les capacitats, els ritmes, les motivacions, els interessos, etc.

Aquesta investigació es centra en la primera perspectiva: la diversitat cultural. Avui en dia és un gran conflicte present en la nostra societat fruit del qual apareixen certs estereotips i prejudicis envers els grups minoritaris.

Segons les paraules de Saéz:

La diversidad cultural presenta a personas y grupos de personas que han desarrollado modos de vivir y que son expresión y plasmación real de la creatividad humana en un tiempo y un espacio determinado.¹¹

Partint d'aquesta idea, les persones amb diferències culturals ofereixen a la societat que els acull una visió completa i enriquidora del ser humà.

---

¹⁰ Muntaner, op.cit.

¹¹ Saéz, R. (2006). La educación intercultural. *Revista de Educación*, 339, 859-881. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.revistaeducacion.mec.es/re339/re339a37.pdf>

Carbonell¹² considera que la diversitat cultural no és quelcom nou, ja que tres de quatre habitants de Catalunya són estrangers o fills d'estrangers i, per tant, "tot el que portem de segle, Catalunya ha esdevingut el que és gràcies a la immigració". La diversitat cultural és una característica que defineix la humanitat i la nostra societat, tot i així creu que hem de ser conscients que la gran demanda del canvi del sistema educatiu no ve condicionada per l'arribada de persones de diferents països, sinó que s'ha de tenir present que estem en una situació global que provoca la necessitat de canviar l'ensenyament i l'aprenentatge per atendre les necessitats dels alumnes. Proposa l'educació intercultural com a punt de partida per arribar a una inclusió educativa i social de tots els infants que assisteixen a les escoles.

2.1.3 La igualtat d'oportunitats

Per atendre la diversitat cultural és imprescindible partir de la idea que, independentment de les diferències, totes les persones tenen uns drets i uns deures, i, per tant, s'ha d'oferir la igualtat d'oportunitats com a dret de cada individu respectant la seva cultura. Segons l'article 4 de l'Informe de la UNESCO:

La defensa de la libertad cultural es un imperativo ético, inseparable del respeto de la dignidad de la persona humana. Supone el compromiso de respetar los derechos humanos y la libertad fundamentales, en particular los derechos de las personas que pertenecen a minorías y los de los pueblos autóctonos. Nadie puede invocar la diversidad cultural para vulnerar los derechos humanos garantizados por el derecho internacional, ni para limitar su alcance.¹³

Aquest concepte és un dels pilars més importants d'aquest treball de manera que es considera la igualtat com a un dels punts de partida cap a la inclusió i cap a una educació basada en l'interculturalisme.

Muntaner¹⁴ considera que cal oferir una educació de qualitat, sense elaborar seleccions per crear grups homogenis, sinó atendre la diversitat de tots els alumnes, sense cap excepció, oferint una igualtat d'oportunitats a tots, independentment de les seves capacitats, de les seves característiques físiques, de sexe, culturals, socials. Defensa la igualtat d'oportunitats i el dret a ser diferent dient: "No hi ha alumnes "normals" i alumnes "diferents, sinó persones diferents que requereixen un procés d'ensenyament-aprenentatge diferent."

Aquest fet implica tenir les mateixes oportunitats per aprendre cadascú a partir de la manera més adient. La igualtat d'oportunitats no significa que tots han d'aprendre de la

---

¹² Carbonell, F. (1998). La integració social i la diversitat cultural a l'escola. *Educar*, 197-216. Consultat 14 maig 2015, des de www.raco.cat/index.php/Educar/article/download/20690/20530

¹³ "Organització Mundial de les Nacions Unides. Diversidad cultural y derechos humanos". *Declaración Universal sobre la Diversidad Cultural*, 4 de setembre de 2002, núm. 1, p. 4.

¹⁴ Muntaner, op.cit.

mateixa manera, sinó que tots tenen les mateixes oportunitats d'aprendre. Els infants han d'aprendre amb els seus companys, ja que s'ha de creure en les seves capacitats per ensenyar, participar, tots tenen el dret a aprendre i tenir expectatives per arribar a l'èxit escolar.

Per poder assolir aquest objectiu, cal reconèixer la diversitat d'alumnat i fer una recerca d'alternatives didàctiques en l'educació i en la pràctica de l'escola: reconèixer els drets de tots a l'educació i que aquesta es desenvolupi atenen la igualtat d'oportunitats.

Per tant, segons Pujolàs,¹⁵ la inclusió va relacionada amb la qualitat d'educació i amb el dret a la igualtat d'oportunitats. I tant una cosa com l'altre tenen a veure amb l'atenció a la diversitat.

---

¹⁵ Pujolàs, op.cit.

2.2 Del multiculturalisme a l'interculturalisme

Tal i com s'ha comentat anteriorment, la diversitat cultural és un realitat actual que implica plantejar un canvi polític, social i educatiu. Quan es fa referència a la diversitat cultural implica tenir clar dos conceptes: el multiculturalisme i l'interculturalisme. Muñoz¹⁶ afirma que els termes multiculturalisme i interculturalisme s'han posat de moda recentment de manera que són un camp d'investigació i preocupació dels professionals de l'educació.

Aquest primer va aparèixer als Estats Units els anys 1960 i 1970. Bernabé el defineix de la següent manera:

La multiculturalidad se puede definir como la presencia en un territorio de diferentes culturas que se limitan a coexistir pero no a convivir. En este caso no tienen por qué darse situaciones de intercambio, es un concepto estático que lleva a una situación de segregación y de negación de la convivencia y la transformación social debido a la adopción de posturas paternalistas hacia las minorías culturales presentes.¹⁷

El multiculturalisme no facilita la convivència entre els diferents grups culturals, ja que es limita a la presència i no es decanta per la convivència, les relacions i interaccions, l'intercanvi entre cultures de manera que aquest treball defensa l'interculturalisme com a model educatiu que cal aplicar a les escoles per un bé col·lectiu.

Segons Essomba¹⁸, el concepte d'interculturalitat neix a França els anys setanta amb la intenció de donar resposta a la immigració. Posteriorment, l'interculturalisme apareix a Canadà, Suïssa i Bèlgica i, més tard arriba a Espanya i Itàlia. Aquest autor diu que la interculturalitat significa que totes les persones són i han de ser iguals davant la llei i en el marc de les relacions quotidianes.

En el llibre "Liderar escuelas interculturales e inclusivas: equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración" l'autor va més enllà de la igualtat i ens proporciona que s'entén per interculturalitat segons Carbonell: "la igualtat d'oportunitats de totes les persones a l'hora de compartir i convida en un mateix espai en el mateix temps; el respecte a la diversitat; la creació d'entorns socials que possibilitin l'intercanvi i l'enriquiment entre diferents grups ètnics". Essomba¹⁹ considera que aquest

---

¹⁶ Muñoz, A. (1998). Hacia una Educación Intercultural: Enfoques y modelos. *Revista Complutense de Educación*, 9, 101-135. Consultat 14 maig 2015, des de <http://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/viewFile/RCED9898220101A/17334>

¹⁷ Bernabé, M. (2012). Pluriculturalidad, multiculturalidad e interculturalidad, conocimientos necesarios para la labor docente. *Revista Educativa Hekamedos*, 11, 67-76. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.hekadedemos.com/hekadedemos/media/articulos/11/07.pdf>

¹⁸ Essomba, M. A. (2008). *10 ideas claves. La gestión de la diversidad cultural en la escuela*. (1ª ed.). Barcelona: Graó.

¹⁹ Essomba, M. A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas: equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración* (1ª ed.). Barcelona: Graó.

concepte no només és la teoria, sinó que també implica una pràctica que la protagonitzen totes les persones amb la voluntat d'arribar a tenir una societat basada en la igualtat i la justícia social.

Rodríguez afirma que l'interculturalisme:

(...) constituye el mayor medio para descubrir que son más las cosas que nos unen que las que nos diferencian y que es posible que personas de diferentes culturas aprendan a vivir juntas, sin perder su legítimo derecho a preservar su identidad.”²⁰

En el moment de conuiuïre diferents grups diferenciats per la llengua materna, valors, religions... sorgeix la necessitat d'una educació intercultural.

Santos²¹ ens parla d'aquests dos models que es diferencien bàsicament perquè un té interès per fer quelcom a favor de les minories ètniques i, en el cas del multiculturalisme, bàsicament respecte la diferència. La interculturalitat promou l'interès i el respecte per les diferents persones i, a més defensa la relació, l'aprenentatge i el creixement conjunt.

Per tant, cal partir del respecte a la diferència cultural i conuiuïre amb aquesta a partir de l'educació intercultural.

---

²⁰ Rodríguez, R. M^a. Atención a la diversidad cultural en la escuela. Propuestas de intervención socioeducativa. *Educación y futuro: revista de investigación aplicada y experiencias educativas*, 21-30. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2044593>

²¹ Santos, M. À. (2003). *Aprender a convivir en la escuela*. Madrid: Ediciones Akal.

2.3 Diferents models pedagògics per atendre la diversitat cultural

Davant els grans fluxos migratoris que rebien els països més desenvolupats en el segle XX, la societat i l'educació va haver de plantejar-se una resposta per atendre la diversitat cultural de manera que van aparèixer diferents models pedagògics. Mijares²² parla dels quatre models educatius que es descriuen a continuació classificats per Carbonell i París a partir del paper que ha donat l'escola a les diferents cultures dels alumnes.

2.3.1 Educació assimiladora

Aquest model educatiu ha estat present en la majoria dels països europeus del nord fins al 1973 i es caracteritza bàsicament per no tenir en compte les diferències culturals i lingüístiques dels alumnes de manera que per afrontar aquesta diversitat, es defensa l'assimilació en el context dominant deixant de banda els seus orígens. El seu objectiu és assimilar l'alumnat amb altres procedències culturals a la cultura majoritària de l'escola, considerant aquesta com la única vàlida.

Retortillo, Bernal i altres autors²³ parlen d'aquest procés d'adequació de l'immigrant com a eina per tal que se'ls reconegui com a un dels seus, produint-se la seva plena integració. La responsabilitat del procés recau en els grups minoritaris, ja que es considera que són ells els que s'han d'esforçar per aconseguir la seva normalitat dins la societat i el context educatiu. Si l'infant adopta la llengua, costums, religió... del grup receptor, desapareixen els prejudicis i les conductes discriminatòries. L'assimilacionisme implica un procés de pèrdua de la pròpia cultura dels grups minoritaris i es pretén que s'adapti al grup dominant deixant de banda les seves característiques culturals d'origen i adquirint la cultura dominant. L'escola pretén que els alumnes adquireixin ràpidament i de manera intensiva la llengua oficial del país, la identitat cultural d'origen no es té en compte i, fins i tot suposa un obstacle o una dificultat en la seva integració escolar.

El principal propósito de las Instituciones educativas adscritas a ella, es la de enseñar los elementos fundamentales que vertebran, que otorgan la singularidad a la cultura dominante, a fin de facilitar la adaptación del alumnado proveniente de otras realidades culturales de la mejor manera posible.²⁴

---

²² Mijares, L. (2006). *Aprendiendo a ser marroquíes. Inmigración, diversidad lingüística y escuela*. Madrid: Ediciones del oriente y del mediterráneo.

²³ Retortillo, A., Ovejero, A., Cruz, F., Lucas, S., Arias, B. (2006). Inmigración y modelos de integración entre la asimilación y el multiculturalismo. *Revista universitaria de ciencias del trabajo*, 123-139. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2595932>

²⁴ Buscà, F. (2001). *El profesorado ante el reto de la diversidad cultural. Un estudio de caso aplicado a la escuela rural*. Consultat 14 maig 2015, des de

2.3.2 Educació integracionista o compensadora

Muñoz²⁵ defineix la política integracionista com aquella que tracta de crear una cultura comuna per a tothom (majoritària) que acollí les aportacions de tots els grups ètnics. Pretén la coexistència i l'equilibri entre cultures minoritàries oferint la cultura dominant per a tots. L'integracionisme es troba entre la igualtat d'oportunitats i la teoria de la deficiència dels immigrants definint aquestes a partir dels estereotips coneguts. Fruit de l'integracionisme apareix la política educativa integracionista que aporta la recerca de l'enteniment cultural dins l'escola i el seu objectiu principal es promoure sentiments positius de tolerància i unitat entre tots els membres de la comunitats reduint els estereotips.

L'autor parla de l'educació compensadora com aquella que creu que els infants amb diferències culturals creixen en contextos familiars i socials en els que no disposen de possibilitats d'adquisició de les habilitats cognitives i culturals necessàries per tenir èxit a l'escola, de manera que necessiten ser recuperats d'aquest dèficit mitjançant programes compensatoris. El fet de creure en aquesta teoria té dues conseqüències. Per una banda, s'apliquen només els programes compensatoris. I, d'altra banda, implica que l'infant abandoni la seva cultura per poder integrar-se en el context escolar. L'autor recalca un gran inconvenient anomenat efecte Pigmalión, és a dir, l'etiqueta que es posa a l'alumne com a deficient amb falta de rendiment i incapacitat fa que les baixes expectatives del mestre produeixin poca motivació i, per tant, el condueixi al fracàs escolar.

Segons Mijares,²⁶ el model educatiu compensatori és aquell que considera les diferències dels alumnes com a deficiències que necessiten ser compensades. Aquest model es fonamenta en la "teoria del dèficit", desenvolupada en la dècada dels 60 considerant que el fracàs escolar d'aquests alumnes és causat per factors culturals com a fruit de la societat socio-econòmica des de la qual provenen. L'objectiu més important és acabar amb les diferències que causen la desigualtat educativa de manera que només fa falta ensenyar a aquests infants quelcom que desconeixen i que els separa de la resta de companys.

---

http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/3883/altres_a2015_guia_elaborar_citacions.pdf?sequence=1

²⁵ Muñoz, op. cit.

²⁶ Mijares, op. cit.

2.3.3 Educació multicultural

Husén i Opper²⁷ ens parlen d'una ampla difusió del concepte multiculturalisme des de finals de la dècada dels setanta, Gran Bretanya és un dels països principals en el qual ha crescut constantment al llarg del temps els interessats en aquesta educació. L'educació multicultural, com qualsevol innovació i/o millora, és un procés continu i dinàmic que s'ha d'ampliar i diversificar segons els canvis que van apareixen de manera que no és un programa, sinó que va més allà d'una comprensió i una acceptació de cultures diferents. Es tracta d'un sistema que ha d'atendre les necessitats culturals, afectives i cognitives dels grups i dels individus que pertanyen a minories dins la nostra societat basada en el respecte i la tolerància entre aquests grups.

Jordán²⁸ considera que "el principal objectiu d'aquesta és la preparació de tots els alumnes de manera que puguin adaptar-se, comprendre i funcionar adequadament, tant dins la "macrocultura", com en les respectives "microcultures" ". Aquest fet, suposa desenvolupar en els alumnes coneixements, habilitats i actituds que els permeti participar en la cultura majoritària, així com també en les minoritàries. En aquest mateix llibre de l'autor, ens ofereix la perspectiva d'Olliver considerant que el primer esforç de l'educació multicultural es centre en tres aspectes: desenvolupar en els alumnes una adequada comprensió de la diversitat cultural; major capacitat per comunicar amb altres persones d'aquestes comunitats cultural; actituds positives davant els diversos grups que s'integren en una determinada societat.

Bank, en el mateix llibre de Jordán ens parla d'un altra de les finalitats d'aquesta educació que consisteix en reforçar l'autoconcepte d'aquests alumnes que pertanyen a grups minoritaris, ja que millorar la pròpia autoestima fa que hi hagi una gran motivació per a rendir acadèmicament i, des del punt de vista psicològic, disminuir els sentiments d'inferioritat dels alumnes minoritaris i de la superioritat dels alumnes majoritaris. Quan es posen expectatives positives en els alumnes, se'ls dóna la oportunitat d'experimentar l'èxit escolar, se'ls reconeix el valor que té la seva cultura i se'ls ofereix les habilitats necessàries per evitar el fracàs escolar.

---

²⁷ Husén, T., Opper S. (1984). *Educación multicultural y multilingüe*. Madrid: Narcea.

²⁸ Jordán (1992). *L'educació multicultural* (1ª ed.). Barcelona: Ediciones CEAC.

2.3.4 Educació intercultural

Leiva²⁹ és un dels autors que defineix l'educació intercultural com a proposta educativa que afavoreix el coneixement i l'intercanvi cultural en termes de convivència, innovació curricular i participació en una escola inclusiva per a tots. Una escola que practica aquest tipus d'educació és l'espai fonamental per a la convivència intercultural, ja que és un context en el que els alumnes i els adults aprenen valors democràtics i de diversitat. La finalitat d'aquest model educatiu és la convivència, el respecte i la valoració de tots els alumnes per tal que l'entorn que es crea a l'escola basat en la tolerància es traslladi a la societat. L'autor reforça aquesta idea amb la següent cita:

Educación para la convivencia intercultural es la propuesta de acción pedagógica de carácter inclusivo que atiende a esa necesidad, la de responder de forma en el respeto de la diversidad cultural a todos los niños, jóvenes y mayores en una sociedad cada vez más heterogénea y plural.³⁰

Altres autors com ara Jordán, Castella i Pinto³¹ consideren que "(...) l'educació intercultural pretén formar a tots els alumnes, de tots els centres, una competència cultural madura, és a dir, un bagatge d'aptituds que els capaciti per potenciar adequadament en la nostra societat multicultural i multilingüe." La finalitat d'aquesta educació és permetre el desenvolupament de tots els alumnes per viure en una vida real, conèixer amb persones diferents d'altres cultures, resoldre els conflictes que puguin sorgir amb aquestes, mostrar una actitud respectuosa, etc.

Un cop exposat el concepte d'educació intercultural cal entendre els objectius bàsics d'aquesta. Jordán³² considera que els grans objectius de l'educació intercultural són:

- 1) Concretar actituds interculturals positives
  - Respectar i tolerar diverses formes d'entendre la vida
  - Valorar aspectes positius d'altres cultures
  - Empatitzar cognitivament els valors i comportament d'altres cultures
  - Tenir una actitud oberta envers altres cultures i procurar l'enriquiment propi dels seus aspectes valuosos
  - Evitar utilitzar els prejudicis i els estereotips respecte altres grups ètnics
  - Ser crític constructivament amb la cultura dels altres i la pròpia

---

²⁹ Leiva, J. J. (2011). La educación intercultural en una encrucijada de caminos: reflexiones pedagógicas para la construcción de una escuela intercultural. *Espiral. Cuadernos del Profesorado*, 4, 43-56. Consultat 14 maig 2015, des de http://www.cepcuevasolula.es/espinal/articulos/ESPIRAL_VOL_4_N_7_ART_5.pdf

³⁰ Leiva, op. cit.

³¹ Jordán, J. A., Castella, E., Pinto, C. (2001). *L'educació intercultural, una resposta a temps (1ª ed.)*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.

³² Jordán, J. A. (1998). *Multiculturalisme i educació*. Barcelona: Edicions Proa.

- Identificar-se amb la cultura pròpia
- 2) Millorar l'autoconcepte dels alumnes
  - Acceptar i acollir a qualsevol alumne independentment de la seva procedència cultural
  - Destacar els punts forts i els punts febles d'aquells infants d'altres cultures
  - Reconèixer el desenvolupament personal i acadèmic dels alumnes minoritaris tenint en compte el seu punt de partida
  - Introduir elements culturals de tots els alumnes
  - Assegurar la participació i evitar qualsevol tipus de segregació i/o marginació
- 3) Potenciar la convivència i la cooperació entre tots els alumnes
  - Descobrir les semblances entre diferents grups culturals
  - Estimular els aprenentatges i jocs cooperatius
  - Resoldre els conflictes d'una manera constructivista
  - Integrar aquells alumnes amb diferències culturals dins la comunitat escolar
  - Desenvolupar habilitats que permetin als alumnes participar activament en la societat multicultural
- 4) Potenciar la igualtat d'oportunitats acadèmiques
  - Potenciar el rendiment escolar de tots els alumnes i, sobretot d'aquells grups minoritaris
  - Considerar les discontinuïtats culturals entre les experiències quotidianes dels alumnes minoritaris i les pròpies del currículum escolar
  - Adaptar el currículum per tal de respondre a les diferents capacitats, ritmes d'aprenentatge, motivacions assegurant els objectius mínims
  - Mostrar una actitud positiva davant les possibilitats dels alumnes minoritaris

Tal i com s'ha comentat anteriorment en l'apartat de la inclusió, concretament en la necessitat d'oferir la igualtat d'oportunitats per atendre la diversitat cultural, Terrén afirma:

El principal reto teórico y político de la educación intercultural es el ofrecer un modelo que permita la defensa de la igualdad de oportunidades a través de la integración y, a un mismo tiempo, la defensa del derecho a la diferencia y al reconocimiento de las identidades culturales no mayoritarias.³³

---

³³ Terrén, E. (2001). La conciencia de la diferencia étnica: identidad y distancia cultural en el discurso del profesorado. *Papers*, 63, 83-101. Consultat 14 maig 2015, des de <http://papers.uab.cat/article/view/v63-64-terren>

Santos realitza un anàlisi dels anteriors models pedagògics per poder aprendre d'aquests:

Si l'assimilacionisme homogeneïtza, hem d'aprendre a no homogeneïtzar i donar valor a la cultura dels altres. Fem desaparèixer els grups homogenis que disminueixen el rendiment escolar i la igualtat d'oportunitats. Si el multiculturalisme respecte només el fet cultural, no ens quedem amb aquest aspecte que no assegura la relació i l'intercanvi. Si ni l'assimilacionisme, ni el multiculturalisme superen els estereotips, els prejudicis i la discriminació, des d'una perspectiva intercultural, intentem superar-ho i vetllar per una educació per la igualtat i en contra de les desigualtats.³⁴

---

³⁴ Santos, op.cit.

2.4 La immigració

La immigració és una realitat que en el nostre país ha anat augmentant fent de la nostra societat cada vegada més plural i diversa. Catalunya representa un dels somnis i destins de molts joves i, fins i tot, famílies en busca d'un futur i una qualitat de vida millor a la dels seus països d'origen. Aquest fet és de màxima valentia, ja que suposa un gran esforç per part dels immigrants poder integrar-se en la nova societat deixant de banda els seus orígens, costums, familiars, estudis, etc.. Per poder conèixer aquesta realitat cal conèixer el nombre d'immigrants que entren a Catalunya en els darrers anys i quines són les seves procedències.

2.4.1 La immigració a Catalunya i els seus orígens

Segons Domingo³⁵ Catalunya rep des de fa molt anys un gran nombre d'immigrants, en un principi la immigració ha sigut interna però, a mesura que ha passat el temps la immigració ha passat a ser d'origen extern.

En el període 1961-1975, la diferència entre els immigrants interns i els emigrats dona un saldo migratori positiu de gairebé un milió d'habitants mentre que en el període 1975-1991 el saldo migratori dona negatiu, ja que hi va haver una pèrdua de 25.000 habitants. El flux migratori es va anar reduint a mesura que passaven els anys fins el 1986. Del 1976 al 1981 hi ha una reducció de 35.000 persones comparades amb els cinc anys anteriors en els que hi havia 231.831 persones (majoritàriament dels 25 als 55 anys) i, el període 1981-1986 el saldo migratori va ser negatiu amb 95.140 persones (grups de 60-64 i 70-74 anys) degut al gran impacte de la crisi econòmica. Posteriorment, del 1986-1991 (grups de 50-54 i 55-59 anys), torna a augmentar el saldo migratori fins a 35.022, tot i que no es pot comparar amb les xifres del 1975.

Components del creixement demogràfic a Catalunya, 1961-1991

	Creixement total	Creixement natural	Saldo migratori
1961-65	567.628	213.466	354.162
1966-60	629.160	262.800	366.280
1971-75	540.224	308.393	231.831
1976-81	297.554	262.182	35.372
1981-86	22.224	117.364	-95.140

³⁵ Domingo, A. (1998). Evolució recent de la immigració a Catalunya, 1975-1991: continuïtat o ruptura? *Revista Sociologia*, 83-101. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.raco.cat/index.php/revistasociologia/article/viewFile/222478/303282>

1986-91	80.856	45.834	35.022
----------------	--------	--------	--------

CED (1993) La població a Catalunya entre el període 1986-1991.³⁶

Pel que fa la distribució territorial dels saldos migratoris, durant el primer període trobem 24 comarques amb un saldo migratori positiu mentre que hi ha 17 amb un saldo negatiu. Del 1976-81, les comarques amb un signe positiu disminueixen a 22 i les de signe negatiu augmenten a 19 i, en el darrer període 1986-91 les de signe positiu augmenten a 28 i les de signe negatiu disminueixen a 13. Les comarques amb signe positiu són: Alt Empordà, Anoia, Baix Empordà, Garraf, Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Garrotxa, Selva, Gironès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental. I les que tenen signe negatiu són: Barcelonès, Noguera, Pallars-Jussà, Solsonès, Terra Alta, Priorat, Ripollès, Berguedà i Garrigues. La comarques que tendeixen a patir variacions són: Alt Urgell, Bages, Alta Ribagorça, Cerdanya, Montsià, Osona, Pallars Sobirà, Baix Llobregat, Baix Ebre, Pla de l'Estany, Conca de Barberà, Ribera d'Ebre, Tarragonès i l'Urgell.

En quant a la immigració externa, les dades enregistrades provenen a partir dels estrangers residents i censats o empadronats a Espanya i a Catalunya, ja que també s'ha de tenir en compte tots aquells immigrants il·legals que resideixen al nostre país. D'aquesta manera el 1975 a Catalunya hi havia un 0,64% de immigrants residents i, segons el censat hi havia un 0,71%. El 1981 va augmentar el nombre de residents fins a 39.637 persones i, en el censat hi havia 34.385. El 1986 va tornar a augmentar el percentatge de immigrants residents fins a arribar al 0,87% i, segons el cens un 0,72%. Finalment, el 1991 el percentatge de residents va augmentar bastant fins a un 1,76% mentre que en el cens hi va haver un augment fins al 0,93%.

Estrangers residents i censats o empadronats a Espanya i Catalunya (1975, 1981, 1986 i 1991)

Espanya					
	Població total	Residents	%	Censat	%
1975	36.012.251	165.039	0,46	262.711	0,73
1981	37.683.363	198.042	0,53	234.018	0,62
1986	38.473.332	293.208	0,76	267.813	0,70
1991	38.872.272	540.581	1,39	283.216	0,73
Catalunya					
	Població total	Residents	%	Censat	%
1975	5.658.860	36.365	0,64	38.897	0,71

³⁶ Domingo, op. cit.

1981	5.956.414	39.637	0,67	34.385	0,58
1986	5.978.638	51.934	0,87	42.909	0,72
1991	6.059.494	106.673	1,76	56.144	0,93

Font: *Anuario Estadístico*, censos i padrons³⁷

En l'article "Evolució recent de la immigració a Catalunya, 1975-1991: continuïtat o ruptura?" l'autor ens ofereix les següents dades segons El Anuario Estadístico:

Des del 1975 al 1985 hi va haver la crisi econòmica, fet rellevant en el flux migratori que va provocar migracions provinents principalment de la Comunitat Europea, concretament, el 1975 hi va haver 5.457 alemanys, 5.073 francesos, 3.942 italians, també van aparèixer immigrants de llatinoamerica amb un nombre de 2.104 argentins, 754 xilens, 326 uruguais, 1.632 cubans, 1.575 veneçolans i, procedents de l'Àfrica, 428 marroquins. Del 1986 al 1992 continuen provenen immigrants d'Europa: 6.828 alemanys, 5.830 britànics i 5.862 francesos. Els immigrants procedents de llatinoamericà alguns van anar augmentant com ara 3.649 argentins, 1.370 xilens, 1.002 uruguais i, d'altres van disminuir com Cuba i Veneçuela. També van aparèixer noves nacionalitats, com és el cas de Perú amb 1.510, Colòmbia, República Dominicana i Salvador. En quant els immigrants procedents de l'Àfrica hi va haver un ascens espectacular, en primer lloc el Marroc amb 5.260 representant un augment de 1.228,9 % respecte l'any 1975. En segon lloc, també hi va haver la presència de persones provinents de l'Àfrica Central com ara gambians i senegalesos. I, tanmateix, cal destacar els immigrants de l'Àsia, Filipines amb 1.680 persones i 476 de l'Índia.

Segons Guisande³⁸ el 1990 Catalunya tenia una població de sis milions d'habitants fins al 1995 en el que es va passar d'un augment de gairebé 5.000 habitants per any, a un de 30.000 habitants fins al 2000. Des de llavors, la població entra en un augment intens que permetrà arribar els set milions d'habitants el 2005 (Idescat). La principal causa d'aquest canvi en el nombre d'habitants de Catalunya va ser el gran flux migratori, un milió de població estrangera va entrar al país. Des del 2000 fins al 2009 els immigrants es multipliquen per 6,5. És a dir, els 181.590 habitants que Catalunya tenia a principis del segle XXI, el 2009 arriben a una xifra de 1.184.192. El creixement de la immigració ha anat augmentant constantment excepte el 2004 data en la qual hi va haver un estancament.

³⁷ Domingo, op. cit.

³⁸ Guisande, C. (2010) La immigració estrangera a Catalunya: una perspectiva demogràfica. *Eines*, 51-72. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.raco.cat/index.php/Eines/article/viewFile/172102/224450>

Una de les característiques de la intensificació dels fluxos migratoris ha estat les diverses procedències, aproximadament hi ha immigrants representants d'un centenar de països, que ha donat com a resultat una població més heterogènia. Els principals orígens dels nousvinguts són Àfrica i Amèrica Llatina però també cal destacar els procedents de l'est d'Europa i d'Àsia central i oriental. Els llatinoamericans (Equador, Bolívia, Colòmbia i Argentina) han multiplicat per dotze el nombre d'immigrants en el 2000 superant la població d'origen Àfrica. Aquests últims han tingut un creixement moderat conjuntament amb altres procedències del continent, com ara els subsaharians. En quant a altres procedències, des de la Comunitat Europea van aparèixer la població de Romania amb un fort increment i, en el cas dels asiàtics, van augmentar els xinesos i pakistanesos.

El 2000 els cinc primers països concentren el 53% de la població estrangera a Catalunya mentre que en el 2008 baixa el percentatge al 44%. En primer lloc, la població del Marroc és la més nombrosa (209.700) encara que vuit anys més tard perd importància. En segon lloc, els romanesos són els segons amb un 579 de residents a diferència de 88.078 empadronats. En tercer lloc, els llatinoamericans es troben abans que els membres de la Comunitat Europea. Aquest últim, el grup més nombrós és Itàlia amb un 29% d'aquests nascuts a Argentina degut a les migracions que hi van haver el segle XIX i XX.

Població estrangera a Catalunya 2000-2012

Any	Població total		Estrangers	
	Nre.	Nre.	Nre.	%
2000	6.261.999	181.590		2,9
2001	3.361.365	257.320		4,0
2002	6.506.440	382.020		5,9
2003	6.704.146	543.008		8,1
2004	6.813.319	642.846		9,4
2005	6.995.206	798.904		11,4
2006	7.134.697	913.757		12,8
2007	7.210.508	972.507		13,5
2008	7.364.078	1.103.790		15,0
2009	7.475.420	1.189.279		15,9
2010	7.512.381	1.198.538		16,0
2011	7.539.618	1.185.852		15,7
2012	7.565.603	1.183.907		15,6

Font: Idescat. Padró d'habitants

Brugué, González i altres autors³⁹ parlen de la immigració a Catalunya en els 12 primers anys del segle XXI que incrementa en més d'un milió de persones degut a l'arribada de població estrangera. Entre l'any 2000 i el 2012 s'ha passat d'un 2,9% d'immigrants a un 15,6%. Tal i com s'ha comentat anteriorment, les diferents procedències que es poden observar en els immigrants permeten parlar d'una societat heterogènia. L'any 2000, Àfrica suposa el 42% de les persones immigrants i, en el pas del temps i amb l'augment d'immigrants amb altres procedències, els africans es redueixen fins al 27,2%. En canvi, els llatinoamericans han passat d'un 14,8% (2000) a un 24% (2012). Les persones provinents d'Àsia i Oceania han passat de 14.376 habitants (7,9%) a 117.344 habitants (9,9%).

2.4.2 La immigració a Vic al segle XXI i els seus orígens

Segons Martori i Hoberg,⁴⁰ Vic acumula la meitat dels immigrants a Osona amb un 47,5% (2005), quan el 2001 només hi havia un 42,1%. A mesura que passen els anys els percentatges són més alts, és a dir, un de cada cinc habitants són no espanyols. El grup més nombrós d'immigrants és el del Maghrib (9,5%), seguit dels africans (4,4%) i dels llatinoamericans (4,2%). Concretament, els països de procedència més nombrosos són Marroc (9,5%), Ghana (2,8%), Equador (2,1%), Colòmbia (1,2%) i Nigèria (0,9%). Dins la ciutat de Vic, hi ha zones amb més immigrants mentre que d'altres tenen un percentatge molt baix. Per exemple, a l'oest de la ciutat (La Guixa) no és una zona en la qual hi acostumin habitar persones immigrades, en canvi els habitatges Montseny i el barri del Remei representa percentatges per sobre de la mitjana del municipi.

Resultats

Vic	Total		% Població total	
	2001	2005	2001	2005
Població total	32.703	37.825		
Magrib	2.213	3.608	6,77	9,54
Resta d'Àfrica	446	1.675	1,36	4,43
Amèrica Llatina	465	1.595	1,42	4,22
Europa de l'Est	81	217	0,25	0,57
Àsia	35	333	0,11	0,88
UE-15	80	222	0,24	0,59
Conjunt extracomunitari	3.240	7.428	9,91	19,64
Marroc	2.201	3.596	6,73	9,51

³⁹ Brugué, Q., González, Sh., Gusi, J., Sol, A. (2013). Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya Departament de Benestar Social i Família.

⁴⁰ Martori, J. C., Hoberg, K. (2007). Distribució espacial de la població immigrant a Osona. Una aproximació quantitativa. *Ausa*, 23 (159) 73-98.

Ghana	262	1.049	0,8	2,77
Nigèria	90	358	0,27	0,95
Colòmbia	186	386	0,57	1,02

Anàlisi quantitatiu (2001-2005)⁴¹

Aquesta comparació d'anys mostra un estancament, excepte en el cas dels africans que ja partien d'un percentatge molt alt. El 2006, la ciutat de Vic ha experimentat un creixement de població important degut al flux migratori (22%). El 1994 hi havia una xifra de 30.000 habitants, 32.737 el 2000 i 39.076 el 2005. Des del 2000 fins al 2005 la ciutat augmenta entre 700 i 1.400 habitants cada any. Aquest creixement comporta que a Vic passi de tenir 32.737 habitants a 39.076, és a dir, la ciutat augmenta 6.339 habitants. La principal causa d'aquest gran creixement és degut a la població estrangera, que passa de 2.845 persones (2000) a 8.523 persones el 2006. En canvi, de l'any 2005 al 2006 Vic passa de 39.076 a 38.770 habitants, una pèrdua de 306 habitants.

Fent referència a les àrees de procedència de la població estrangera de Vic, la principal és Àfrica del Nord encara que perd un 32,4% de representació en sis anys i es situa al 42,77% sobre el total d'estrangers. Seguidament, la resta d'Àfrica (21,26%) de representació amb un increment de 9,38% respecte el 2000, seguit per Amèrica Llatina amb un 20,63% el 2006 i amb un creixement del 13% en sis anys.

Cal remarcar que la quarta àrea geogràfica rellevant a Vic és Àsia amb un 7,54%, sobretot per l'increment de 5,78% els últims anys. I, finalment, la Unió Europea (4,93%) i Europa de l'Est (2,6%) que incrementen amb un 2,47% i un 1,94% des del 2000.

---

⁴¹ Martori, Hoberg, op. cit.

2a Part

3 Part pràctica

3.1 Metodologia

Aquesta recerca pretén analitzar les metodologies, estratègies i mesures específiques que utilitzen a l'escola Sant Miquel dels Sants de Vic per atendre els fills de persones immigrades. Per realitzar-ho cal assolir els següents objectius:

- Conèixer quines mesures utilitzen per atendre la diversitat cultural
- Analitzar el model pedagògic que es segueix en les pràctiques educatives del centre
- Conèixer quines opinions i pensaments tenen els professionals de l'educació envers la diversitat cultural

Per realitzar aquesta investigació he utilitzat una metodologia descriptiva qualitativa, ja que les dades obtingudes m'han permès conèixer i analitzar les estratègies a partir d'un estudi de cas, concretament les eines que utilitza l'escola Sant Miquel dels Sants de Vic per atendre els infants amb procedències culturals diferents. El paradigma de la investigació educativa és de caire interpretatiu, ja que es dóna èmfasi a la descripció i comprensió de les accions educatives que es realitzen per atendre aquesta diversitat cultural de l'alumnat.

Els instruments de recollida de dades necessaris per assolir els objectius prèviament plantejats són l'entrevista i l'anàlisi de documents a l'escola. Les entrevistes són semi estructurades, ja que, en un principi he realitzat preguntes obertes, de caràcter general i, posteriorment he anat concretant amb preguntes més específiques. Aquestes han anat dirigides a professionals de l'educació com ara el mestre-tutor de P3 i, alhora mestre d'educació especial, la coordinadora del "Gabinet Psicopedagògic" i a una mestra-tutora de P5.

3.2 Ítems i categories

Per poder assolir els objectius establerts he escollit un seguit de ítems i categories que em permetran extreure les dades necessàries a partir de les entrevistes.

En total he escollit tres ítems que es poden observar en la següent taula:

Diversitat cultural	Opinions i pensaments dels docents
Metodologies, estratègies i eines per atendre la diversitat cultural	Nombre d'alumnes amb altres procedències
	Nombre d'aquests alumnes que presenten dificultats
	Estratègies que s'utilitzen per atendre les dificultats
	Influència de la resposta educativa davant les dificultats d'aprenentatge

En primer lloc, és interessant conèixer l'opinió dels docents envers la diversitat cultural dels seus alumnes, autòctons però que tenen una família amb altres procedències. El punt de vista de cada docent sobre aquesta temàtica pot influir en l'atenció a la diversitat del centre, ja que l'actitud és un dels factors que pot interferir en el canvi d'una educació multicultural a una educació intercultural. És interessant partir i conèixer des de quina perspectiva veuen la immigració i la diversitat cultural dels seus alumnes, saber si l'afronten com a quelcom positiu per tots els membres de la comunitat o, com a quelcom negatiu que afecta el progrés del conjunt d'alumnes a l'aula i, per tant actuen de manera que l'atenció a la diversitat cultural sigui inclusiva (interculturalisme) o integradora (multiculturalisme).

En segon lloc, l'anàlisi de les metodologies, estratègies i eines per atendre la diversitat cultural implica conèixer el nombre d'alumnes nascuts a Catalunya però que pertanyen a un grup cultural minoritari. Dins d'aquest nombre, em plantejo quants mostren dificultats d'aprenentatge a partir les següent preguntes: La majoria d'infants amb diferències culturals presenten dificultats? Quines? Partint d'aquestes, conèixer les pràctiques educatives que realitzen per atendre aquestes necessitats educatives i, per tant l'atenció que es fa envers la diversitat cultural dels seus alumnes tant en el primer curs (P3) de l'etapa d'Educació Infantil com en l'últim curs d'aquesta (P5). Per últim, saber realment com han influenciat les estratègies utilitzades en el progrés dels alumnes amb dificultats, és a dir, si hi ha hagut millora o no.

3.3 Anàlisi de dades i resultats

Per fer l'anàlisi de dades m'he basat bàsicament en la informació extreta a partir de les entrevistes realitzades a tres professionals de l'educació de l'escola i l'anàlisi dels documents del centre. Primerament, a una de les mestres de P5 i, seguidament al mestre de l'aula de P3 i a la coordinadora de l'anomenat "Gabinet Psicopedagògic", espai del qual disposa l'escola i consisteix en un grup de professionals que tenen com a tasca detectar aquells alumnes amb dificultats i buscar les eines necessàries per atendre a aquestes.

En quant el contingut de les entrevistes, inicialment es parteix d'una pregunta oberta que es tracta de donar la opinió personal sobre la diversitat cultural. A l'entrevista de P3 intento conèixer quins protocols segueixen davant infants de famílies amb altres procedències culturals. Posteriorment, es pregunta a totes les persones entrevistades sobre el nombre d'alumnes amb aquestes característiques, les seves procedències, quins mostren dificultats, quines són, les estratègies i metodologies que s'utilitzen, el paper del mestre, etc. En el cas de P5 s'intenta saber si hi ha algun tipus de millora des dels inicis de l'escolarització dels infants i l'últim curs de l'Etapa d'Infantil.

La primera entrevistada davant la pregunta oberta sobre quina és la seva opinió envers la diversitat cultural la considera com un aspecte molt enriquidor que educa a tots els alumnes. Creu que aquests tots són diferents de manera que se'ls ha de donar resposta segons les necessitats de cadascú i realitzant un treball diferent adient a aquestes. Tanmateix, ens parla sobre els valors (tolerància, respecte, ajuda) que tots els infants aprenen amb la diversitat cultural a l'aula.

A diferència, en la segona entrevista, parteixen de les diferències i de la idea que la integració de les famílies influeix bastant en la integració de l'alumne de manera que exposen alguns serveis que ofereixen a les famílies per adaptar-se. També parlen sobre la falta d'importància que donen aquestes famílies immigrades a l'educació i, per tant la poca comunicació i participació d'aquestes deixant clar que aquest fet suposa un interferent en el procés d'aprenentatge de l'alumne. En el Pla d'Atenció a la Diversitat es deixa molt clar les característiques de l'escola: escola cristiana, democràtica, participativa, catalana, competent i que educa en valors, en la que les famílies estrangeres i, per tant els seus fills s'han d'integrar acceptant les normes generals del centre educatiu. Es comparteix la responsabilitat de l'educació en valors amb aquestes famílies i se'ls demana una implicació i responsabilitat en l'educació de llurs fills.

Com a resposta davant la pregunta: Que enteneu per la diversitat? L'escola l'entén en un sentit ample, on cada alumne pugui desenvolupar el màxim les seves capacitats en relació el currículum. Així doncs, l'atenció a la diversitat comença a l'aula i ha d'estar present en totes les actuacions.

Pel que fa els protocols que segueixen aquests mateixos davant l'arribada d'infants amb famílies d'altres procedències expliquen que el mes de Juny es realitza una primera entrevista en la qual el tutor intenta recollir el màxim d'informació necessària mitjançant aquest primer contacte i, també ofereixen dades d'interès que han de conèixer les famílies prèviament. Donen èmfasi a les dificultats que tenen per tenir una relació família-escola amb els immigrants de manera que van iniciar l'anomenat "Pla d'Entorn" en el que es reforçava aquesta relació a partir de les "Mares enllaç" i es realitzaven diferents reunions, unes adreçades a les famílies autòctones i, unes altres a les famílies estrangeres. L'escola no va ser partidària d'aquest servei, ja que fonamentava l'exclusió de les famílies i tampoc millorava aquesta relació, comunicació i participació entre la família i l'escola. Finalment, van decidir oferir entrevistes més personalitzades, en tot moment, parlant d'una integració de les famílies i, també dels alumnes. Es dona bastanta culpa a la falta d'integració dels pares, fet que implica unes necessitats dels alumnes, unes dificultats i un gran esforç per a la seva integració en el context escolar. Per tant, parteixen de la idea d'integrar la família en la cultura de l'escola per poder iniciar el treball d'integració amb l'alumne partint d'unes diferències i desigualtats ocasionades pel desconeixement dels pares, la poca implicació en l'educació dels fills a l'escola, el poc valor d'aquesta, etc.

A partir de l'anàlisi de documents, l'escola creu que en el primer contacte amb la família és molt important que la comunicació sigui el més fluïda possible de manera que, si és necessari s'utilitza el servei de mediació/traducció. S'ha de transmetre correctament la informació sobre el funcionament del centre i, la importància de l'aprenentatge del català. També s'ha d'aprofitar per conèixer la situació a través de la qual parteix l'alumne (nivell d'escolarització i llengües dominants). En l'Etapa Infantil es crearà la "Figura del Lic" que vetllarà per la llengua intercultural, la cohesió social i coordinarà l'acollida i la integració dels alumnes amb els seus tutors. Tanmateix tindrà continuïtat el "Programa d'immersió lingüística" que dinamitza el Departament d'Ensenyament a través del qual els alumnes no catalanoparlants acaben el Cicle Inicial amb l'aprenentatge de la lectura i escriptura de la llengua catalana adquirint. El manteniment del suport de dos mestres dins l'aula de P3 i s'ampliarà els grups reduïts de conversa a tota l'etapa d'Educació Infantil. Proporcionar situacions, treballar per racons de manera espontània, reforç visual dels espais de l'escola i les rutines d'aula mitjançant els bits.

Segons la ideologia del centre envers la diversitat de cultures i de llengües d'origen a les aules consideren que s'hauria d'enfocar com un enriquiment i, alhora un conjunt d'oportunitats. Des de l'àmbit educatiu és fonamental posar en pràctica l'educació intercultural, entesa com la transmissió de valors a l'alumnat per facilitar la comprensió de diferents maneres de veure el món.

El tractament de la diversitat cultural i lingüística es basa en:

- Reconèixer i respectar la diversitat lingüística i cultural
- Convivència amb persones d'altres cultures i amb altres llengües familiars
- Valoració de la llengua pròpia d'un lloc

Partint d'aquí, algunes propostes de l'escola són la realització de tallers per a pares i mares estrangers amb cursos intensius de temàtiques diverses per facilitar l'aprenentatge del català, parades solidàries, famílies acollidores i exposicions sobre aquesta diversitat.

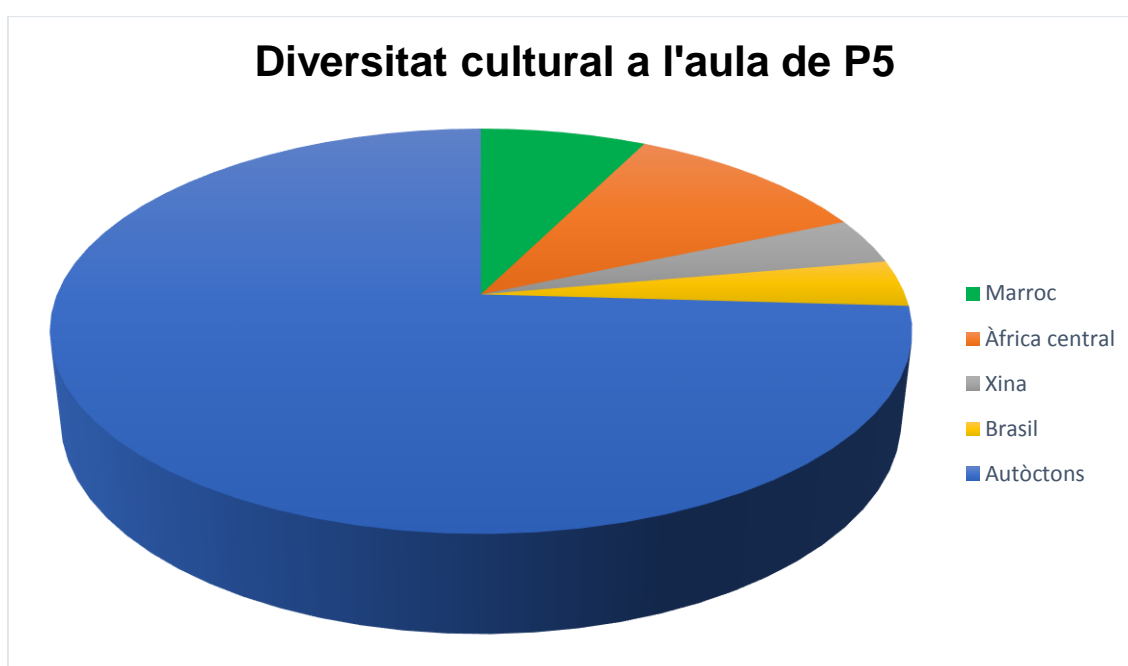
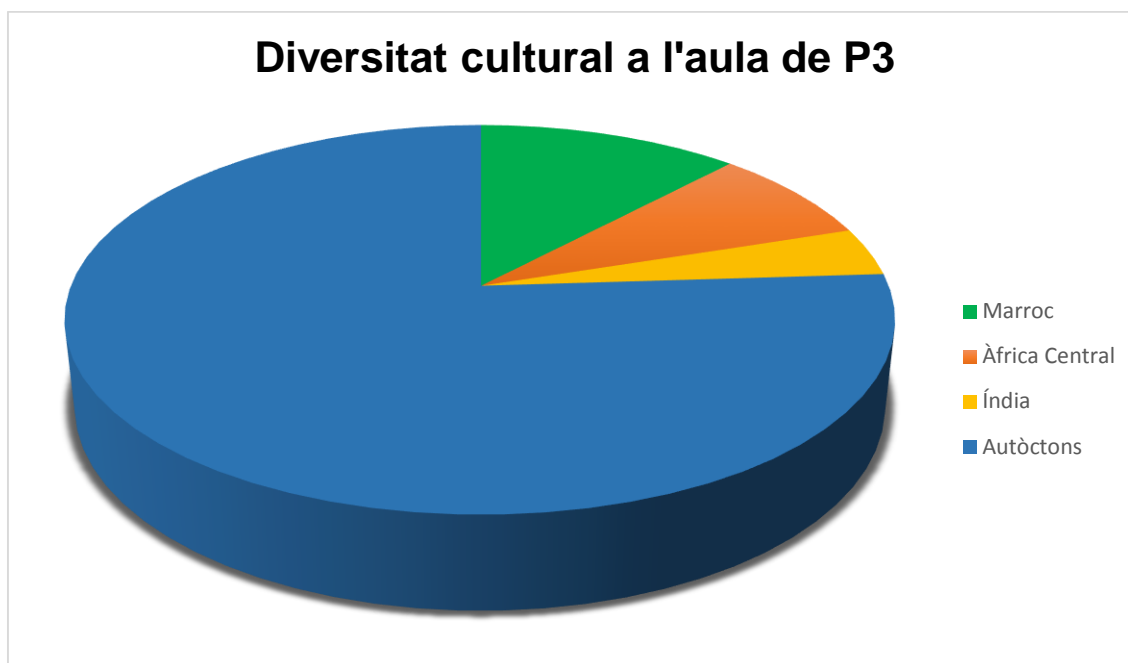
En les entrevistes, la mestra de P5, davant la pregunta: Veieu molta diferència entre un fill d'immigrants i un nouvingut? Creu que el nivell d'integració dels pares marca aquesta diferència, en el primer cas si els pares no s'impliquen i s'esforcen davant les activitats escolars fan que l'alumne no disposi de tanta ajuda i, per tant pot tenir les mateixes dificultats que un nouvingut.

Per conèixer la realitat cultural a la qual s'han d'afrontar, s'exposa el nombre total d'alumnes, el nombre determinat d'infants autòctons però amb procedències culturals diferents i el nombre d'alumnat autòcton en la següent taula:

Classe	Nº alumnat	Autòctons	Autòctons amb altres procedències culturals
P3	25	19	6

Classe	Nº alumnat	Autòctons	Autòctons amb altres procedències culturals
P5	27	20	7

En el següent gràfic es pot observar les diferents procedències de les famílies d'aquests alumnes:

Tal i com es pot observar, en aquesta etapa de 3-6 anys i, concretament aquestes aules no disposen d'un gran nombre d'alumnes autòctons amb altres procedències, tot i que en cursos superiors el percentatge augmenta.

Tot i així, s'ha de tenir present les diferències culturals d'aquests alumnes i, per això cal conèixer quines dificultats tenen els mestres davant l'atenció d'aquesta. En l'entrevista

de P3 es parla d'una dificultat ocasionada per la no escolarització d'aquests alumnes en la llar d'infants i, en cas de tenir dificultats o necessitats, no arriben a l'escola amb un dictamen de manera que, se'ls detecten més tard i, per tant el procés resulta més llarg. A diferència de l'opinió que exposa la mestra de P5, considera que no s'hauria de parlar de dificultats sinó considerar la diversitat cultural com a un repte respectant i treballant per atendre la diversitat en general, ja que cada alumne és un món, té les seves necessitats i, s'ha de ser conscient que no necessàriament un infant amb pares estrangers ha de tenir dificultats. La diversitat cultural suposa adaptacions i no dificultats tenint en compte que cada alumne és una personalitat i, com a professional se l'ha d'atendre de manera global, les actituds, els aprenentatges, les dificultats, sigui d'on sigui.

Pel que fa a P3, d'aquests alumnes els entrevistats no ens parlen de dificultats, sinó de certes necessitats. Quan es parla de necessitats, el mestre fa referència a les dificultats que poden tenir aquests infants davant les activitats un cop s'ha realitzat l'explicació general. Per exemple, necessiten un petit moment en el que el mestre ha d'utilitzar recursos visuals i l'expressió mitjançant gestos per poder fer entendre a l'alumne la seva tasca. També es parla de factors culturals dels alumnes que els afecten per adquirir els hàbits propis de la cultura catalana necessaris per viure a l'escola, moltes vegades desvalorats per altres cultures. Mai es considera aquest fet com a dificultat sinó que és una qüestió cultural i, que des de l'escola s'ha d'ensenyar a aquests alumnes.

En el cas dels alumnes de P5, la mestra parla de les dificultats greus que presenta un alumne magrebí no ocasionades per les seves diferències culturals. Aquestes dificultats són, principalment, d'actitud i d'aprenentatge. En quant als altres, tres mostren petites dificultats degut a la immaduresa que presenten encara que van progressant en el seu aprenentatge. Es torna a fer referència a la importància de la implicació de les famílies de manera que es relaciona la millora de l'alumne a aquesta gran participació. I, un d'aquests alumnes se l'ha derivat al CSMIJ, ja que mostra grans dificultats d'expressió i realitza sessions de logopèdia. Generalment, la mestra torna a remarca que les dificultats que tenen en comú tots aquests alumnes són quan s'ha d'elaborar quelcom a casa i, degut el desconeixement dels pares, necessiten tenir un sobre esforç individual.

En el Pla d'Acollida del centre hi ha un subapartat destinat el fracàs escolar, a nivell general es parla d'un 32,6% d'alumnes que no han obtingut el graduat escolar. Concretament en el cas d'alumnes amb diversitat cultural, els percentatges augmenten en un 46% de magrebins que fracassen en l'escolarització, un 36,8% de sud-americans

i un 52% d'asiàtics que no superen la secundària. Els principals factors que condueixen a aquest fracàs són:

- La manca de competència lingüística
- La implicació i compromís de la família amb l'escola
- La diferència cultural

En el document d'Atenció a la Diversitat es considera que la resposta educativa a la diversitat dins l'aula es fa a través de situacions d'ensenyament-aprenentatge i d'avaluacions suficientment variades i flexibles com per permetre a tot l'alumnat, segons les seves possibilitats, el desenvolupament de les competències bàsiques. Les mesures també permeten l'adequació de les activitats a tots els nivells, des de les habilitats bàsiques fins a l'ampliació de continguts.

Les estratègies (metodològiques i organitzatives) i els procediments d'ensenyament i d'actuació que utilitzen els docents han de ser diversificades, ja que ha de permetre detectar i tenir en compte les característiques dels sistemes d'aprenentatge que tenen els alumnes. Cal l'organització i la revisió de la programació d'aula per tal de poder donar resposta a la totalitat d'alumnes dins d'aquesta.

Quan es troben davant de necessitats específiques es segueix un protocol d'atenció a la diversitat que consisteix en detectar mitjançant un dictamen, o bé la identificació per part del mestre-tutor. Per portar a terme aquesta identificació s'ha de tenir en compte els següents aspectes:

- Recull de les dades més significatives dels informes anteriors
- Valoració dels resultats de les estratègies metodològiques aplicades pel tutor envers l'alumne.

Una vegada en possessió de la informació anterior (detecció), el mestre-tutor canalitza la demanda a través del "Gabinet Psicopedagògic", que informará a l'EAP sempre que sigui necessari. Els professionals d'aquest espai, determinaran si l'actuació ha de ser a nivell d'aula ordinària (estratègies, didàctiques, recursos materials...), d'aula d'educació especial amb l'atenció i l'assessorament del mestre d'educació especial, de família fent un seguiment per l'educació de l'alumne i la derivació a altres professionals (neuròleg, psiquiatre, psicòleg, logopeda, assistent social, etc.).

Tornant a les entrevistes, un cop es detecten les dificultats que presenten aquests infants, els més petits disposen de la següent estratègia:

Dos mestres dins l'aula: Estratègia mitjançant la qual s'atenen les necessitats de l'alumnat a partir d'adaptacions, d'acompanyament i de les intervencions que es realitzen en el moment dins l'aula ordinària. En aquestes edats, els professionals parlen de la importància que es dóna el fet de no sortir de l'aula per realitzar determinades tasques de manera que, els docents atenen a la diversitat dins d'aquesta.

A l'aula de P5 es realitzen estratègies pròpies de l'Etapa d'Educació Infantil específiques per atendre, no només a la diversitat cultural, sinó a la diversitat en general i es treballa a partir de:

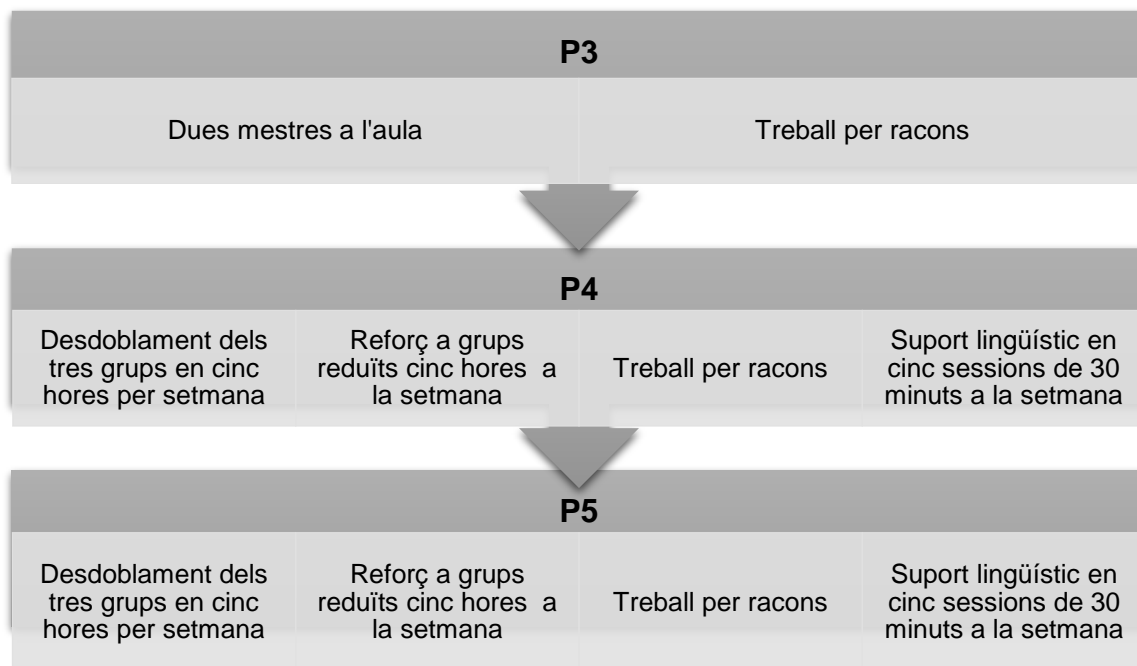
Desdoblaments: Tenen una durada de dues hores i consisteix en dividir el grup classe en subgrups de caràcter heterogeni en el que es separen aquests alumnes amb altres procedències culturals per tal d'aconseguir una ràtio més baixa i el que es treballa són aspectes que necessiten d'una atenció específica i un treball més exhaustiu tant per part del mestre com de l'alumne, com pot ser l'expressió, oral, escrita, raonament matemàtic, etc. Així, es pot realitzar un treball més personalitzat.

Els racons: De 9h a 10h, tot el cicle d'Educació Infantil organitza la classe en diferents racons de treball que els alumnes trien i se'ls divideix en petits grups de cinc persones que treballen de manera autònoma amb la necessitat d'organitzar-se per si mateixos. D'aquesta manera, el mestre pot anar passant per cada grup i resoldre els possibles dubtes davant dels quals es trobin els alumnes. Dins d'aquesta mateixa estratègia, es poden fer petites adaptacions que, no són exclusivament per aquests infants, sinó que són a nivell general, per cada infant que ho necessiti.

A partir de P4 també s'utilitza la següent estratègia:

Taller de llengua: Consisteix en fer grups per nivells, segons les seves dificultats d'expressió i comunicació en la llengua catalana i, dependent del vocabulari que tenen se'ls realitza un tipus d'intervenció o una altra. És un treball intensiu d'aprenentatge de la llengua catalana que permet els alumnes amb dificultats en el llenguatge i, concretament els nouvinguts adquirir una competència i un domini del català que facilita la comunicació i l'accés al currículum ordinari. Es considera un recurs fonamental per afrontar les incorporacions del alumnes nouvinguts i garantir-ne una ràpida integració lingüística i social.

En el següent esquema es poden observar les estratègies que tenen previstes realitzar segons el Pla d'Atenció a la Diversitat (PAL):

En l'entrevista, la mestra de P5 creu que s'han de realitzar estratègies diferents, segons si es tracte d'alumnes nascuts aquí però amb pares estrangers o, alumnes nouvinguts, ja que en aquests últims se'ls fa una tasca d'immersió lingüística, d'hàbits i de socialització. Es fa referència a la necessitat d'integrar els alumnes en el context escolar, ja que no han assistit a la llar d'infants i, per tant no tenen aquests coneixements bàsics i es considera que es parteix d'aquesta igualtat, tant uns alumnes com els altres. Tot i així, s'ha de tenir present que la mestra entrevistada encara no ha tingut el plaer de tenir un alumne nouvingut, però deixà molt clar que les estratègies sempre seran diferents, ja que s'ha de partir del nivell de l'alumne.

Aquestes estratègies totes es realitzen dins de l'aula, sobretot a P3, ja que en aquesta edat consideren que s'ha d'evitar utilitzar el suport individualitzat i l'exclusió dels alumnes amb necessites fora de l'aula ordinària. Tal i com s'ha exposat anteriorment, quan els alumnes són més grans (5-6 anys) s'utilitzen els tallers de llengua i el suport en grups petits fora de l'aula per qüestions organitzatives de manera que el docent els treu durant una petita estona, com ara a anglès o a música i es fa un treball concret que cal reforçar. La temporització d'aquest suport és d'una durada mínima (quart d'hora o vint minuts) en un total de dues hores per setmana i, segons el nombre d'infants amb aquestes necessitats es reparteix el temps d'una manera determinada o un altra. El treball citat anteriorment consisteix en reforçar la llengua i les matemàtiques a partir

d'activitats adaptades al grup heterogeni i, es treballa de manera conjunta aprenen uns dels altres.

Un cop explicades les estratègies, cal passar al punt de l'avaluació continuada, o bé el seguiment específic que es realitza a aquests infants amb certes dificultats. La mestra de P5 ens parla d'un conjunt d'observacions recollides pels docents que intervenen amb aquest alumnat i reunions de coordinació que es realitzen un cop s'acaba el curs.

També, l'escola disposa del "Gabinet Psicopedagògic" explicat anteriorment però que, a partir de l'anàlisi de documents m'ha permès explicar-lo de manera detallada. Aquest està integrat per tres psicopedagogs i una psicòloga que dediquen part de la seva jornada laboral per realitzar tasques d'assessorament i d'atenció psicopedagògica. Les principals funcions del servei són: identificació i avaluació de les necessitats educatives especials dels alumnes, en col·laboració amb els mestres i professors, especialistes i serveis; participació en l'elaboració i el seguiment dels diversos tipus d'adaptacions del currículum que puguin necessitar els alumnes en col·laboració amb mestres i professors, especialistes i serveis específics; assessorament a l'equip docent sobre el Projecte Curricular del centre educatiu en allò referit a aspectes psicopedagògics i d'atenció a la diversitat; assessorament a l'alumnat, famílies i equip docent sobre aspectes d'orientació personal, educativa i professional.

Aquest espai disposa de la col·laboració amb els Serveis Socials, sanitaris i altres especialitzats de l'àmbit territorial d'actuació amb la finalitat d'oferir una atenció coordinada als alumnes i famílies que ho necessitin. També es disposa de la col·laboració amb altres professionals externs per atendre les necessitats específiques de l'alumnat i es realitza la coordinació amb:

- Equip d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP)
- Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ)
- Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP) i Tris-Tras
- Assessors de Llengua Interculturalitat i Cohesió Social (LIC)
- Servei de Mediació Cultural i Acompanyament. (Plans educatius d'entorn)
- Serveis Socials del Departament de Benestar Social de l'Ajuntament de Vic
- Equip de Suport a l'Escolarització (ESE)
- Serveis especialitzats (ONCE, CREDA)
- Centres d'Acollida (CRAE)
- Servei de Vetlladora

- Altres recursos: Projecte Punt de partida i Pla d'entorn, Unitat d'Escolarització Compartida (UEC) d'Absentisme, Unitat d'Escolarització Compartida (UEC) Conductual, Suport Jove i Serveis privats (logopedes, psicòlegs, psiquiatres, ...)

El Gabinet Psicopedagògic treballa en diferents àmbits i disposa de varis destinataris als quals se'ls realitza diferents tasques i/o intervencions:

Destinataris	Actuacions i/o intervencions
Alumnes	<ul style="list-style-type: none"> • Atenció individual i grups reduïts amb alumnes de N.E.E • Atenció i suport psicopedagògic en casos de problemes emocionals (bullying, habilitats socials, dinàmica de grups,...) • Valoracions d'alumnes (observacions, tests,...) • Diagnòstics inicials i derivacions • Detecció i seguiment d'alumnes amb necessitats socials • Seguiment de les llistes d'assistència • Seguiment dels Tallers de Suport a les Tasques Educatives (TSTE) • Coordinació amb els serveis específics externs d'atenció a la diversitat
Famílies	<ul style="list-style-type: none"> • Atenció a les famílies, reunions sota demanda per assessorament de temes escolars i familiars • Grups de conversa • Assessorament en els tràmits legals per beques, derivacions,... • Coordinacions periòdiques • Taller de llengua
Mestres	<ul style="list-style-type: none"> • Coordinació amb els tutor • Recepció de demandes • Entrevistes conjuntes amb famílies • Elaboració dels PI • Seguiment de les mesures i suports d'atenció a la diversitat

Deixant de banda les estratègies i els espais que disposa el centre per atendre la diversitat, en quant el material específic per atendre les dificultats que poden presentar els alumnes citats anteriorment, l'aula de P3 tenen molts suports visuals que s'utilitzen per atendre les necessitats de tots els alumnes i, en algun cas especial se'n fa ús d'una manera assistencial i sistemàtica. A l'aula de P5 s'adeqüen els treballs segons les dificultats que se'ls presenten, adaptant-lo sempre al nivell de l'alumne de manera que pugui tenir una resposta positiva i segura. Tanmateix, es treballa amb el material que té com a nom "Estel" que consisteix en una mecànica d'aprenentatge molt repetitiva i que dóna bons resultats als alumnes per iniciar-se en l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura.

Finalment, l'opinió de les persones entrevistades envers la importància del paper docent davant les dificultats d'aquests alumnes el consideren com a vital per arribar a integrar la família, fet que ajuda a l'alumne normalitzar-se amb la resta de companys. El docent a l'Etapa d'Infantil és un referent que permet els infants guanyar confiança i tenir un vincle afectiu per facilitar el seu aprenentatge. La tutora de P5 també coincideix amb aquests i, per tant considera l'actuació del mestre com a quelcom imprescindible per el desenvolupament personal de l'alumne, ja que és el seu punt de referència a l'escola.

Un cop analitzades les dades sobre la opinió dels mestres envers la diversitat cultural, el nombre d'infants amb aquestes característiques, les dificultats que presenten, les estratègies i el material que s'utilitza i, per últim el paper del mestre, és interessant conèixer si es realitzen diferents metodologies en els dos cursos estudiats i, en aquest últim saber si hi ha alguna millora en les dificultats de l'alumnat.

Tots els alumnes de l'aula de P5 mostren millores en diferents aspectes però, sobretot guanyen seguretat, fluïdesa en la comunicació, adquireixen més vocabulari i, per tant facilita la seva inclusió a l'aula, les relacions amb la resta de companys, etc.

3.4 Conclusions finals

Després d'analitzar les estratègies metodològiques que utilitza una de les escoles concertades de Vic, i els pensaments i creences dels docents davant els alumnes amb altres procedències culturals, he pogut extreure varies conclusions.

En primer lloc, la perspectiva des de la qual observen el centre i alguna mestra la diversitat cultural sembla ser adequada, ja que es considera com a quelcom enriquidor i una oportunitat que permet a tots els alumnes conèixer diferents maneres de viure i veure el món, teòricament, parlen de fonamentar una educació intercultural que l'entenen com a la transmissió de diferents valors. En relació a la fonamentació teòrica, la interculturalitat no només és el coneixement de trets d'identitat d'altres cultures, sinó traslladar aquesta diversitat cultural com a font d'aprenentatge per poder viure en una societat multicultural. Aquest fet implica resoldre conflictes, potenciar l'autoestima d'aquests alumnes, partir dels seus punts forts i els seus punts febles, és a dir, una qualitat d'educació basada en les diferències culturals com a quelcom positiu.

Tot i així, alguns docents parteixen de les diferències dels alumnes posant èmfasi com a dificultats els factors culturals, des del meu punt de vista, quelcom que cal tenir en compte com totes les altres característiques personals. Consideren la diversitat cultural com a factor que interfereix en el progrés dels alumnes a l'escola, la poca participació i integració de les famílies. L'escola considera que la família és un pilar molt important per l'educació de l'alumne i, segons aquesta l'infant pot tenir més o menys dificultats.

Davant d'aquest conflicte, l'escola segueix uns protocols per incloure les famílies immigrades a l'escola i, per tant fonamentar la comunicació entre família i escola. Els professionals de l'educació ofereixen un bon acompanyament a través d'entrevistes personalitzades, petits diàlegs en les entrades i sortides, etc. Quan algunes famílies desconeixen la llengua vehicular de l'escola aquesta disposa de cursos per l'alfabetització i l'aprenentatge de la llengua catalana i també s'opta per a la medicació/traducció.

En segon lloc, les estratègies i metodologies que s'utilitzen al parvulari es pot observar alguna diferència. Pel que fa el primer any, es considera una etapa en la qual els alumnes aprenen a socialitzar-se, tenen vincles entre iguals, una relació afectiva amb el mestre de manera que aprenen les pautes necessàries per aprendre a conviure en un context escolar. En aquest curs no es parla de dificultats davant aquests aprenentatges, sinó de certes necessitats que el mestre ofereix per a atendre la diversitat cultural de manera que no disposen d'estratègies específiques, sinó que es porten a la pràctica aquelles eines pròpies de l'Etapa Infantil. Concretament, fan ús dels dos mestres dins

l'aula per atendre les necessitats de l'alumnat mitjançant adaptacions, intervencions d'acompanyament en l'aula ordinària.

A l'últim curs del parvulari també s'utilitzen algunes estratègies per atendre a tot l'alumnat de manera que tampoc són específiques pels infants amb altres procedències. Es realitzen desdoblaments de grups heterogenis que permeten a la mestra oferir una atenció més personalitzada. A diferència, els racons són una de les metodologies que fonamenten l'autonomia, les relacions entre els alumnes, els diferents aprenentatges, el joc simbòlic, l'ús del català i ajuda en l'intercanvi d'idees i maneres de viure. En aquesta estratègia la mestra guia els alumnes cap a una educació basada en els valors, el respecte i la tolerància davant la diversitat cultural, l'intercanvi de tradicions i altres costums pròpies dels països d'origens dels alumnes.

El centre disposa del Taller de Llengua en el qual els infants se'ls agrupa per grups homogenis es realitza un reforç per a tots aquells alumnes que presenten dificultats de llenguatge amb la finalitat que es puguin incorporar a l'aula amb un bon nivell d'expressió, comunicació oral i adquirir un bon aprenentatge de la lectura i l'escriptura. El professionals utilitzen el programa d'Immersió Lingüística en el qual disposen de material amb molts suports visuals i auditius que els facilita aquesta tasca. Mitjançant aquesta es pot observar la gran importància que es dona a la llengua de l'escola i, la nul·la importància davant altres llengües minoritàries.

Aquest estudi de cas, desmenteix l'idea que els alumnes amb altres procedències escolars mostren moltes dificultats, encara que a partir de l'anàlisi de documents s'ofereixen alts percentatges destinats al fracàs escolar d'aquests alumnes. És a dir, en les primers edats s'observa una gran capacitat d'adaptació i integració en les activitats escolars, necessitant un petita ajuda per part dels companys i de la mestra. En canvi, a primària i secundària es parla de dificultats més greus ocasionades per factors culturals.

Després de l'anàlisi de les estratègies i metodologies de l'escola es tracta d'un model educatiu multicultural, ja que es basa en el respecte de les cultures però no les fa vives dins l'escola. Alguns professionals consideren que els alumnes parteixen d'unes diferències, encara que tots coincideixen que el simple fet que es tracti d'alumnes nascuts al país els facilita la tasca. La resposta educativa es focalitza més en la integració de les famílies i l'aprenentatge de la llengua vehicular de l'escola.

Per aquest motiu, el meu repte com a futura professional de l'educació és intentar treballar cap a una educació intercultural que no només respecte la diversitat cultural, sinó que és quelcom enriquidor que cal incorporar en el dia a dia dels alumnes per anar aprenen valors de convivència en una societat cada vegada més plural i multicultural. El

canvi de la immigració en els darrers anys fa que em plantegi la necessitat de saber atendre a tots els alumnes, independentment dels seus orígens i, tenir en compte que d'aquí uns anys la diversitat augmentarà i, segurament en les aules ordinàries hi haurà alumnes de totes les procedències possibles.

3.5 Valoracions personals

Aquest treball m'ha permès recuperar tots aquelles records de la meva infància, alguns de bons i d'altres de dolents. Però, des del punt de vista d'una futura mestra fa que intenti posar-me tant en la pell dels immigrants com en la dels autòctons de manera que em suposa una gran batalla interna. Per una banda, es difícil realitzar un anàlisi de les estratègies actuals que s'utilitzen a l'escola en la qual vaig invertir tota la meva escolarització, ja que entro en el conflicte de ser bastant crítica fins arribar el punt de plasmar el meu model educatiu, el meu pensament davant la diversitat cultural i la necessitat de l'interculturalisme. I, d'altra banda, intentar realitzar un anàlisi en el qual tingui en compte la política educativa de Catalunya i, per tant, la complexitat que pot suposar als docents atendre tanta diversitat.

Tot i així, partint de la idea que he pogut viure en primera persona totes les dificultats que poden suposar tenir pares amb una diversitat cultural concreta m'ha permès entendre el conjunt de sensacions que poden tenir tots aquests alumnes que parteixen de les mateixes diferències, el seu sobreesforç i el dret que tenen a una educació igualitària basada en el respecte de totes les diferències vetllant per tal que tots els alumnes trobin el seu lloc dins l'escola i puguin sentir-se orgullosos dels seus orígens. Tal i com afirma Meirieu:

Totes les persones tenen els mateixos drets: de gaudir d'una vida digna, d'una educació de qualitat, d'una salut més enllà de l'absència de malalties, d'una llengua i una cultura pròpies, de poder opinar i ser escoltats, de ser respectats en la intimitat i l'honor... I així es podrien anar anomenant tots els drets que té tota persona avui, que podran ser ampliat demà finalment es fa amb el sentir i l'opinió de tota la humanitat.⁴²

Recordo una de les grans mancances en la meva escolaritat que m'ha suposat en moltes ocasions mostra una actitud de rebuig davant la meva cultura. Fins i tot moments en els quals sentia vergonya mostrar la meva identitat, bàsicament per por als prejudicis i als estereotips envers la cultural àrab.

Crec que des de l'escola s'ha de treballar per ajudar a tots aquests alumnes a definir la seva identitat considerant la seva cultura com a quelcom que els enriqueix i, per tant viure en el context escolar i en la societat sense la necessitat d'amagar-se i, sobretot sense sobreesforços. Quan parlo de sobreesforços, vull dir que d'entrada per tenir altres procedències implicar haver de desmentir tots aquelles etiquetes que es porten carregades i demostrar contínuament les capacitats individuals.

---

⁴² Meirieu, Ph. (2009). *Caos i diversitat, educar en una societat complexa*. Barcelona: Rosa Sensat.

És interessant que els docents, el referent de tots els alumnes, respectin i puguin aprofitar tots aquells aspectes dels alumnes que poden enriquir l'educació de manera que, primer s'ha de partir d'unes idees que fonamentin la diversitat cultural, i segon buscar estratègies que ofereixin a l'alumnat una igualtat d'oportunitats, aprofitar el conjunt de vivències i experiències com a quelcom enriquidor pel conjunt. És a dir, tenir en compte que aquests alumnes poden tenir diferents maneres de viure i que aquestes també poden ser fonts d'aprenentatge. Aquesta idea va relacionada als estereotips i prejudicis que es tenen davant de certes cultures. Per exemple, no es pot considerar que tots els infants africans siguin agressius i molt moguts i, per tant, els suposa un obstacle per integrar-se a l'escola, ja que es considera com una dificultat que prové per la seva identitat cultural.

Pel que fa les famílies, també són importants dins l'educació intercultural, ja que han de trobar el seu lloc dins l'escola per poder facilitar la seva integració, però aquesta no ha de ser l'element principal per una bona relació família-escola, ja que, des del meu punt de vista, no sempre s'ha de considerar que són ells els que s'han d'integrar, sinó que ha de ser quelcom mutu. Segurament, si a l'escola es partís d'aquesta idea, moltes famílies tindrien més ganes de formar part de l'escola i augmentaria la seva participació.

També, la integració de les famílies no és l'únic factor que afecta el procés d'escolarització de l'infant, sinó que hi ha altres factors com ara les capacitats individuals de l'alumne, els seus coneixements previs, les relacions amb els companys, etc. L'escola ha de transmetre confiança a aquestes persones per tal que tots puguin anar progressant cap el mateix objectiu, si es parteix de les desigualtats ocasionades pel desconeixement dels pares, la poca implicació, el poc valor de l'educació, aquesta desconfiança es transmet a les famílies i els seus fills i, per tant ni es senten com a membres de l'escola ni intenten arribar a "la integració" que se'ls exigeix.

Aquesta darrera idea ha sigut un aprenentatge adquirit paral·lelament al treball, ja que a partir de diferents converses amb famílies immigrades he tingut el plaer de conèixer les dificultats que es troben davant l'educació dels seus fills i quines són les seves expectatives, quina és l'educació que els agradaria, que els respectaria, que faria possible la seva participació activa dins l'escola, etc. I, a partir d'aquesta investigació he arribat a entendre que els professionals de l'educació mostren moltes dificultats per mantenir una bona relació amb aquestes famílies, ja que consideren les diferències de les famílies com a quelcom que distorsiona la seva integració i la de llurs fills.

En definitiva, aquesta investigació m'ha permès conèixer les poques diferències entre l'escolarització viscuda i l'actual de manera que s'hauria de millorar i poder observar les diferències des de les semblances entre les cultures i els aprenentatges que es poden adquirir amb les relacions que s'estableixen entre grups majoritaris i minoritaris.

3.6 Bibliografia

- Bernabé, M. (2012). Pluriculturalidad, multiculturalidad e interculturalidad, conocimientos necesarios para la labor docente. *Revista Educativa Hekamedos*, 11, 67-76. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.hekademos.com/hekademos/media/articulos/11/07.pdf>
- Brugué, Q., González, Sh., Gusi, J., Sol, A. (2013). Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya Departament de Benestar Social i Família.
- Buscà, F. (2001). *El profesorado ante el reto de la diversidad cultural. Un estudio de caso aplicado a la escuela rural*. Consultat 14 maig 2015, des de http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/3883/altres_a2015_guia_elaborar_citacions.pdf?sequence=1
- Carbonell, F. (1998). La integració social i la diversitat cultural a l'escola. *Educar*, 197-216. Consultat 14 maig 2015, des de www.raco.cat/index.php/Educar/article/download/20690/20530
- Delors, J. (1994). Los cuatro pilares de la educación. *La Educación encierra un tesoro*, 91-103. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.uv.mx/dgdaie/files/2012/11/PPP-DC-Delors-Los-cuatro-pilares.pdf>
- Domingo, A. (1998). Evolució recent de la immigració a Catalunya, 1975-1991: continuïtat o ruptura? *Revista Sociologia*, 83-101. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.raco.cat/index.php/revistasociologia/article/viewFile/222478/303282>
- Echeita, G., Ainscow, M. (2011) La educación inclusiva como derecho. Marco de referencia y pautas de acción para el desarrollo de una revolución pendiente. *Tejuelo: Didáctica de la Lengua y la Literatura. Educación*, 26-46. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3736956>
- Essomba, M. A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas: equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración (1ª ed.)*. Barcelona: Graó.
- Essomba, M. A. (2008). *10 ideas claves. La gestión de la diversidad cultural en la escuela. (1ª ed.)*. Barcelona: Graó.
- González, T. (2008). Diversidad e inclusión educativa: algunas reflexiones sobre el liderazgo en el centro escolar. *Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 6, 82-99. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.rinace.net/arts/vol6num2/art7.pdf>
- Guisande, C. (2010) La immigració estrangera a Catalunya: una perspectiva demogràfica. *Eines*, 51-72. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.raco.cat/index.php/Eines/article/viewFile/172102/224450>
- Husen, T., Opper S. (1984). *Educación multicultural y multilingüe*. Madrid: Narcea.
- Jordán (1992). *L'educació multicultural (1ª ed.)*. Barcelona: Ediciones CEAC.
- Jordán, J. A. (1998). *Multiculturalisme i educació*. Barcelona: Edicions Proa.

- Jordán, J. A., Castella, E., Pinto, C. (2001). *L'educació intercultural, una resposta a temps (1ª ed.)*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.
- Leiva, J. J. (2011). La educación intercultural en una encrucijada de caminos: reflexiones pedagógicas para la construcción de una escuela intercultural. *Espiral. Cuadernos del Profesorado*, 4, 43-56. Consultat 14 maig 2015, des de http://www.cepcuevasolula.es/espinal/articulos/ESPIRAL_VOL_4_N_7_ART_5.pdf
- Martori, J. C., Hoberg, K. (2007). Distribució espacial de la població immigrant a Osona. Una aproximació quantitativa. *Ausa*, 23 (159) 73-98.
- Meirieu, Ph. (2009). *Caos i diversitat, educar en una societat complexa*. Barcelona: Rosa Sensat.
- Mijares, L. (2006). *Aprendiendo a ser marroquíes. Inmigración, diversidad lingüística y escuela*. Madrid: Ediciones del oriente y del mediterráneo.
- Muntaner, J. J. (2000). La igualdad de oportunidades en la escuela de la diversidad. *Profesorado, revista de currículum y formación del profesorado*, 4, 1-19. Consultat 14 maig, des de <http://www.ugr.es/~recfpro/rev41ART2.pdf>
- Muñoz, A. (1998). Hacia una Educación Intercultural: Enfoques y modelos. *Revista Complutense de Educación*, 9, 101-135. Consultat 14 maig 2015, des de <http://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/viewFile/RCED9898220101A/17334>
- “Organització Mundial de les Nacions Unides. Diversidad cultural y derechos humanos”. *Declaración Universal sobre la Diversidad Cultural*, 4 de setembre de 2002, núm. 1, p. 4.
- Pujolàs, P. (2004). *Aprender juntos alumnos diferentes: Los equipos de aprendizaje cooperativo en el aula (1ª ed.)*. Barcelona: Eumo Octaedro.
- Retortillo, A., Ovejero, A., Cruz, F., Lucas, S., Arias, B. (2006). Inmigración y modelos de integración entre la asimilación y el multiculturalismo. *Revista universitaria de ciencias del trabajo*, 123-139. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2595932>
- Rodríguez, R. Mª. Atención a la diversidad cultural en la escuela. Propuestas de intervención socioeducativa. *Educación y futuro: revista de investigación aplicada y experiencias educativas*, 21-30. Consultat 14 maig 2015, des de <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2044593>
- Saéz, R. (2006). La educación intercultural. *Revista de Educación*, 339, 859-881. Consultat 14 maig 2015, des de <http://www.revistaeducacion.mec.es/re339/re339a37.pdf>
- Santos, M. À. (2003). *Aprender a convivir en la escuela*. Madrid: Ediciones Akal.
- Stainback, S., Stainback, W. (1999) *Aulas inclusivas: un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo*. Madrid: Narcea.

Terrén, E. (2001). La conciencia de la diferencia étnica: identidad y distancia cultural en el discurso del profesorado. *Papers*, 63, 83-101. Consultat 14 maig 2015, des de <http://papers.uab.cat/article/view/v63-64-terren>

3a Part

4 Annex

4.1 Entrevista de P3

Entrevista a Irene Benito i Cristian Martín (coordinadora del “Gabinet Psicopedagògic” i tutor-mestre d’educació especial)

1) Com veieu la diversitat cultural a l’aula?

Diferències en tenim però per què estan ocasionades és el que hauríem d’analitzar. Depèn de la importància que es dóna a l’escola els seus fills tenen més dificultats o no en tenen de manera que considerem la integració com a factor que interfereix en les dificultats de l’alumne. L’escola disposa d’uns serveis que permeten accelerar aquest procés de integració. El simple fet de no anar a una llar d’infants i, per tant aprendre en aquestes primeres edats només en un entorn familiar fa que es creïn diferències. L’adaptació afegida a la falta de comprensió fa que l’educació sigui més llarga. Un altre diferència que suposa la diversitat cultural és el poc valor que es dóna a l’escola i, aquest fet fa que els alumnes amb aquestes diferències tinguin més incidències de manera que s’impedeix realitzar un ensenyament-aprenentatge continu que permeti a l’infant integrar-se en el context escolar.

2) Quins protocols es segueixen quan us arriben infants de famílies immigrades?

Com a protocol el mes de Juny es realitza una primera entrevista en la que el tutor entra en contacte amb la família i les característiques del seu fill (dades personals, dades acadèmiques, dades mèdiques) i, per part del docent s’explica el funcionament de l’escola. Amb aquesta es va poder observar que no n’hi havia prou, ja que hi havia una gran manca de participació d’aquestes famílies. Com a resposta davant aquest conflicte es va començar a utilitzar el “Pla d’Entorn” en el que s’aplicava l’estratègia “Mares enllaç” coneguda a Vic per afavorir la comunicació entre l’escola i les famílies immigrades i, el que es feia a l’escola és unes reunions específiques per aquestes. Tot i així, l’escola no va ser partidària d’oferir aquest tipus de trobades, ja que resultava una exclusió de les famílies immigrades davant les altres escoles i el context escolar. Posteriorment, es decideix que s’han de realitzar entrevistes més personalitzades oferint i facilitant tot aquella informació i ajuda necessària per a la integració dels alumnes.

Un cop es coneix a la família, l’adaptació de l’alumne és molt senzilla, ja que ells mateixos disposen d’una gran capacitat per aprendre i adaptar-se a l’escola. Consideren que la seva integració i l’evolució és tant ràpida que ells mateixos van

facilitant i fan veure als seus pares la necessitat d'aprendre el català i conèixer l'escola.

3) Quin percentatge teniu d'alumnes de diferents cultures? I de quines procedències?

A P3 hi ha 6 alumnes autòctons però que els seus pares tenen diferents procedències culturals. Tres d'aquests són magrebins, dos són de l'Àfrica central i un alumne de l'Índia.

4) D'aquests quants presenten dificultats d'aprenentatge? Quines?

Considerem que a aquestes edats no podem parlar de dificultats sinó de necessitats, ja que la ratlla entre necessita i dificultat és molt subtil. Hi ha factors culturals que afecten per adquirir una sèrie d'hàbits importants per viure en un context escolar propis de la nostra cultura que altres cultures no els donen tanta importància. Considerem que no és una dificultat, sinó un tema cultural, però és un ensenyament que es fa des de l'escola i que aquests infants no tenen. Per exemple, el fet que un infant autòcton, abans d'entrar a l'escola hagi jugat amb peces petites implica que tingui treballada prèviament la motricitat fina, en canvi, altres cultures fan més vida al carrer i aquests infants no han tingut la oportunitat de tenir aquest aprenentatge previ. Això fa que per adquirir aquest aprenentatge necessiti més temps.

5) Quines són les dificultats que teniu davant aquesta diversitat cultural a l'aula?

Pel simple fet de no haver assistit a un llar d'infants, aquests alumnes no ens arriben amb un dictamen de manera que, en cas que presentin dificultats greus se'ls detecta durant l'escolarització i, per tant el procés és més llarg, ja que se'ls ha detectat més tard.

6) Utilitzeu alguna estratègia educativa per atendre aquestes dificultats? Són les mateixes que utilitzeu amb els nouvinguts?

Encara que les aules d'acollida han desaparegut de la majoria d'escoles actuals nosaltres disposem del Taller de llengua que es realitza fora de l'aula ordinària amb alumnes a partir de P4 que se'ls fa un treball de immersió lingüística. Els grups són per nivells, ja que en un grup de llenguatge ens trobem que davant de grups heterogenis sempre hi ha un alumne que parla més que un altre de manera que no ens interessa. Un cop els infants passen pels nivells i es dona per superat

l'aprenentatge de la llengua mitjançant aquest suport ja poden tornar a l'aula ordinària. Aquesta avaluació és realitzada sempre segons les necessitats bàsiques de l'alumne i el seu entorn més proper.

Una altra estratègia que s'utilitza per atendre la diversitat a l'aula és l'anomenada dos mestres dins l'aula que consisteix en realitzar les adaptacions necessàries dins l'aula ordinària que pretén atendre les necessitats individuals de cada alumne.

Bàsicament les necessitats d'aquests alumnes són de comunicació de manera que les estratègies són més d'acompanyament i intervencions en el moment.

7) Se'ls realitza l'atenció necessària per atendre les dificultats dins o fora de l'aula ordinària? En cas que sigui fora quantes hores se'ls realitza el suport individualitzat? Quin tipus de treball es fa?

Es alumnes de P3 no se'ls realitza cap tipus de intervenció fora de l'aula, ja que s'intenta a aquestes edats incloure a tots els infants dins l'aula ordinària i utilitzar totes les estratègies necessàries per evitar l'atenció a fora.

8) Es realitza algun tipus de seguiment específic a aquests alumnes durant el seu procés d'aprenentatge que els permeti progressar en el context escolar?

L'escola disposa d'un espai anomenat "El Ganivet" en el qual hi treballa diferents professionals de l'educació que vetllen per l'educació de tothom. Un cop el mestre tutor ha realitzat les adaptacions necessàries i les estratègies adequades per facilitar l'aprenentatge de l'alumne, es demana a aquest espai que realitzin una observació per detectar quina és la causa de les dificultats. Un cop es realitza aquesta avaluació es deriva a l'EAP per què es faci oficial i es busqui una solució per aquest infant.

9) Disposeu d'algun material específic per atendre les dificultats d'aquests infants?

Disposem de molts suports visuals però que no estan fets per atendre aquesta diversitat cultural sinó que les utilitzem per atendre les necessitats de tots els alumnes. En algun cas especial s'utilitza aquest suport visual d'una manera més assistencial i sistemàtica.

10) Considereu que el paper del mestre és important davant d'aquests alumnes que presenten dificultats?

Evidentment, el paper del mestre és vital per arribar a aconseguir la integració de la família amb la finalitat que l'ajudi en l'educació del seu fill i la normalització dels alumnes amb els altres. El docent a Infantil és un referent que a partir de les seves actuacions permeten una confiança en l'alumne i es crea un vincle que pot facilitar el seu aprenentatge.

4.2 Entrevista de P5

Entrevista a Montse Díaz (mestra-tutora de l'aula de P5)

1) Com veieu la diversitat cultural a l'aula?

Ho veig com un aspecte molt enriquidor i que realment educa molt els nens partint que tots són diferents, no només són diferents els que tenen una cultura diferent sinó que cada nen com a individu. Penso que aquest fet educa en valors, la tolerància, el respecte, l'ajuda i això ho van aprendre els infants des de P3, ja que no tots acostumen a anar a les llars d'infants. Observo la gran ajuda que mostren els nens d'aquí amb els fills d'immigrants, sobretot el principi quan hi ha dificultats de parla. Jo penso que la diversitat cultural la paraula que la defineix és enriquidora.

2) Veieu molta diferència entre un fill d'immigrant i un nouvingut?

Depèn, principalment pel nivell d'integració dels pares, ja que molts d'aquests es pot observar la gran implicació i l'esforç davant les activitats de l'escola i els que no responen amb aquest. Tot i així, els infants tenen més facilitat i a vegades queden més encallats els pares de manera que la mestra ha de tenir en compte que a casa no tenen tanta ajuda.

3) Quin percentatge teniu d'alumnes amb diferències culturals? I de quines procedències?

A l'aula hi ha una ràtio de 27 alumnes i d'aquests 7 tenen procedències culturals diferents. Hi ha dos infants magrebins, tres africans (Ghana i Nigèria), una xinesa i un de Brasil.

4) D'aquests quants presenten dificultats d'aprenentatge? Quines?

Dins l'aula només hi ha un alumne magrebí amb dificultats greus, concretament dificultats d'actitud i d'aprenentatge que no són fruit de les seves diferències culturals, sinó que se li està realitzant un seguiment per conèixer quines són les causes d'aquestes dificultats. Els altres tres poden tenir una mica de dificultat encara que van progressant però, també cal tenir en compte que són els més petits de la classe de manera que les dificultats no són per les seves diferències culturals. Un d'aquests ha avançat moltíssim, ja que la mare s'ha implicat molt. En canvi, una altre l'hem derivat al CSMIJ i, actualment està fent logopèdia, ja que hi ha una mancança de parla, tot i així, va progressant.

A nivell general, aquests infants tenen dificultats quan se'ls demana quelcom que han de portar de casa, degut al desconeixement dels pares de manera que això implica un gran esforç per part dels alumnes i, aquest esforç és valorat pels seus companys.

5) Quines són les dificultats que teniu davant d'aquesta diversitat cultural a l'aula?

Més que les dificultats que puguem tenir, la diversitat cultural és un repte encara que no només veiem que hem d'atendre la diversitat cultural, sinó la diversitat amb tot el que engloba, ja que cada alumne té les seves característiques personals i les seves dificultats. Hi ha infants que van al logopeda i no són fills d'immigrants. Responen a la pregunta, considero que no tenim dificultats, en tot cas són adaptacions que fem davant les dificultats que ens trobem. El que hem de tenir clar és que tu siguis mestra d'on siguis, cada nen és una personalitat i, per tant, se l'ha d'atendre globalment, les actituds, els aprenentatges, les dificultats, sigui d'on sigui.

6) Utilitzeu alguna estratègia educativa per atendre aquestes dificultats? Són les mateixes que utilitzeu amb els nous nens?

Cada curs té unes hores destinades (2h) al desdoblament de manera que es realitzen grups heterogenis de sis infants en els que es separen els alumnes amb diferències culturals i, el tutor disposa d'una ràtio de 20 infants en els quals se'ls pot oferir un suport més personalitzat de manera que s'atén més aquesta diversitat i les seves dificultats. Treballem per racons, de 9h a 10h, tot el cicle d'Educació Infantil es realitzen grups heterogenis de cinc infants que realitzen una tasca concreta de manera autònoma de manera que s'organitzen per si mateixos. Aquesta estratègia ens permet atendre en petit grup mentre que els altres treballen sense la necessitat de la figura del docent. Dins la mateixa activitat també es poden realitzar adaptacions però, sobretot, no exclusivament per aquest grup d'infants, sinó que les adaptacions les realitzem generalment per cada infant que ho necessiti.

El que també es fa a P4 i a P5 és l'anomenat Taller de llengua que consisteix en fer grups per nivells creats a partir les dificultats dels alumnes i, depenen del vocabulari que tenen se'ls realitza un tipus d'activitats o unes altres.

Pel que fa les estratègies dels nouvinguts i els fills d'immigrants, evidentment són diferents, ja que davant l'arribada d'un alumne nouvingut el que realment es fa es la Immersió Lingüística, els hàbits, la socialització. Aquest treball es fa normalment a P3 i en el moment d'arribada de l'infant, ja que mostren més dificultats bàsicament per no haver anat a la llar d'infant i, per tant hi ha una manca dels coneixements bàsics per viure en un context escolar. També es fa un treball amb els pares que se'ls va convocant i se'ls hi realitza una explicació detallada del funcionament de l'escola (explicació de la plataforma, què se'ls recomana, etc.). Encara que no he tingut el plaer de tenir un infant nouvingut a P5 considero que les estratègies segurament serien diferents perquè sempre s'ha de partir del nivell de l'alumne. També és necessari que la mestra prepari el grup per tal que l'ajudin, l'acollin, l'estimin...

En definitiva, les estratègies són: taller de llengua, grups reduïts, desdoblament i racons.

- 7) Se'ls realitza l'atenció necessària per atendre les dificultats dins o fora de l'aula ordinària? En cas que sigui fora quantes hores se'ls realitza el suport individualitzat? Quin tipus de treball es fa?

Tot el treball que es realitza per atendre les dificultats és en grup reduït de manera que mai es parla de suport individualitzat i, la majoria de vegades és dins l'aula ordinària, excepte els tallers de llengua i el suport en grups petits. Quant es vol treballar en un aspecte concret traiem quatre infants en determinades estones, com ara a música o a anglès i es fa un treball que per ells és com un joc i se'ls motiva més.

Pel que fa la temporització d'aquest treball que es fa té una durada molt mínima, ja que són petites estones de un quart d'hora o vint minuts en un total de dues hores a la setmana i, depenen del que es vulgui treballar es reparteix el temps amb el nombre d'infants que necessiten aquest suport. Considero que és molt important que els grups siguin heterogenis, ja que necessiten un model per poder aprendre uns dels altres i, així anar progressant conjuntament.

Es fa un treball de reforç, majoritàriament de llengua i matemàtiques de manera que es fan activitats adaptades per el grup en general i, així poden treballar conjuntament i, alhora atenem les necessitats de cada individu.

- 8) Es realitza algun tipus de seguiment específic a aquests alumnes durant el seu procés d'aprenentatge que els permeti progressar en el context escolar?

Es realitza un seguiment durant el curs a partir de les observacions que realitzen els mestres que intervenen amb els infants de manera que el mestre tutor disposa d'un recull d'aquestes. El seguiment que es fa d'un curs a l'altre és a partir de les entrevistes que té el mestre-tutor actual amb el mestre-tutor següent de manera que així permet que el docent es familiaritzi amb l'infant i tingui més coneixement d'aquest i les seves dificultats.

- 9) Disposeu d'algun material específic per atendre les dificultats d'aquests infants?

Depèn de les necessitats que mostrin els alumnes, adequem els treballs a les dificultats que presenta, adaptant-lo sempre al nivell que l'alumne pugui respondre de forma positiva i segura. També treballem amb el material que porta per nom "Estel" que presenta una mecànica d'aprenentatge molt repetitiva i que funciona molt bé amb aquests alumnes per iniciar-se en l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura.

- 10) Considerem que el paper del mestre és important davant aquests alumnes que presenten dificultats?

No és que sigui important, sinó que és imprescindible el paper del mestre, és el seu punt de referència a l'escola. Per tant penso que depèn totalment del paper del mestre que l'alumne millorarà més o menys en tots els aspectes del seu desenvolupament personal.

- 11) Observeu algun tipus de millora en els alumnes fills d'immigrants que tenen dificultats? Quines són aquestes?

Tots els alumnes milloren. Un més que d'altres i uns ho fan en uns aspectes i uns altres en altres. Guanyen seguretat, fluïdesa en el seu vocabulari i per tant tot això li facilita la seva inclusió en l'aula, la socialització amb la resta de companys, pugen la seva seguretat i autoestima....

12) S'utilitzen les mateixes estratègies que a P3? En cas que siguin diferents quines són?

Poden haver moltes estratègies iguals o similars però adequades a l'edat de cada alumne. Es treballen molts aspectes similars, però la resposta que s'espera d'un alumne de P/3 o P/5 són diferents, per tant malgrat l'estratègia sigui igual, la resposta del nen serà diferent. El que sí que cal tenir molt clar, és el moment pel que passa cada alumne, sigui de l'edat que sigui.